

รายงานการวิจัย
เรื่อง

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2555

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (เงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์)
ประจำปี 2554

ชื่อเรื่องงานวิจัย : บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ชื่อผู้วิจัย : อาจารย์ศุภรรรษตรา แสนหา
ปีที่วิจัย : 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดจำนวน 197 คน จากสถาบันอุดมศึกษา 56 แห่ง สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และการวิจัยระยะที่ 2 ยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประชากร ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 23 คน เลือกด้วยวิธีเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยโดยรวมพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก มี 5 ด้าน ตามลำดับได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ร้อยละ 100 เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถ 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้ความสามารถทั่วไป

Title : Roles and Competencies of Librarians in Academic libraries
Author : Sumattra Saenwa
Year : 2012

Abstract

This research aimed at examining factors leading to role and competency of academic librarians and to study their role and competency. This research divided into 2 stages. In the first stage, the examination of factors leading to role and competency of academic librarians was explored. And in the final stage, role and competency of academic librarians were conducted. In the first stage, the study sample included 197 librarians and administrators from 56 university libraries by simple random sampling. The tool employed for this stage was questionnaire. In the final stage, the study sample included 23 library and information science experts by purposive sampling. The tool employed for this stage were questionnaire and interview. The collected data were analyzed by frequency, percentage, means and standard deviation.

The research findings revealed that there were 5 factors affecting the role and competency of academic librarians at high level: 1) information technology and innovation 2) library user 3) information source 4) library policy and 5) academic institution policy. For the role and competency of academic librarians, 100 % of experts agreed with 5 aspects of role and competency of academic librarians: 1) role of professional 2) role of learning and instruction promotion 3) professional competency 4) information technology competency and skill and 5) general competency.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.....	7
แนวคิดห้องสมุดยุคใหม่.....	11
ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์	
ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	13
บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย	23
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	23
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	30
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	30
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	51
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	51
วิธีดำเนินการวิจัย	51
สรุปผลการวิจัย	53
อภิปรายผล	57
บรรณานุกรม	51
ภาคผนวก	71
ประวัติย่อของผู้วิจัย	88

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.....	24
2 แสดงจำนวนและคำร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	31
3 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	32
4 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา	33
5 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านนโยบายของห้องสมุด.....	34
6 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านทรัพยากรสารสนเทศ.....	35
7 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม	36
8 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านผู้ใช้บริการ.....	37
9 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	38
10 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ.....	39
11 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน	40
12 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ.....	41
13 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ.....	42
14 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทั่วไป.....	43
15 ความถี่และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.....	44

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศกลายเป็นประเด็นสำคัญ ของวิชาชีพสารสนเทศในยุคปัจจุบัน เนื่องจากบรรณารักษ์กำลังเผชิญกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสภาพขององค์กร การ เทคโนโลยีและสารสนเทศ ที่ทำให้สภาพการทำงานมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยี รูปแบบของสารสนเทศ สื่อสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศใหม่ ตลอดจนงานและบทบาทใหม่ (Khoo. 2010: Online) ประกอบกับพฤติกรรมและความต้องการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดสื่อสารสนเทศขึ้นเป็นจำนวนมากและหลากหลาย การเรียนรู้สารสนเทศไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสื่อชนิดเดียวหรือช่องทางเดียว ความต้องการในการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการก็มีความหลากหลาย อีกทั้งยังต้องการความสะดวกรวดเร็วมากกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งการศึกษาระดับสูง มีผู้ใช้บริการหลากหลายประเภทและความต้องการสารสนเทศมีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศก็แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการศึกษา การวิจัย การเรียนรู้ตามความสนใจ การแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะภายในสถาบันเท่านั้น แต่ยังมีภารกิจต่อสังคมและชุมชนโดยรอบของมหาวิทยาลัย รวมไปถึงความร่วมมือระหว่างสถาบันที่อยู่ห่างไกล บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศในฐานะที่เป็นผู้จัดหา จัดระบบ และเผยแพร่สารสนเทศจึงกลายเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการและเป็นที่คาดหวังของผู้ใช้บริการมากขึ้น

สภาพการให้บริการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมยุคใหม่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสารสนเทศทั้งด้านปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น รูปแบบและช่องทางในการเข้าถึงมีหลากหลายขึ้น จนเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการทะลักทะลวยของสารสนเทศ (Information Explosion) ทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมานั้นมีอะไรบ้าง ห้องสมุดจึงมีภารกิจที่สำคัญคือการรวบรวม วิเคราะห์สรุป กลั่นกรองและประมวลผลให้เป็นสารสนเทศ (Information) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการนำไปใช้ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้รูปแบบและช่องทางในการเข้าถึงสารสนเทศก็มีความหลากหลาย จากยุคคอมพิวเตอร์ที่ใช้กันในวงแคบเปลี่ยนไปสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีการเชื่อมโยง ติดต่อกันได้ทั่วโลก ไร้ขีดจำกัดในเรื่องเวลา สถานที่และผู้ใช้งาน สารสนเทศในปัจจุบันจึงไม่ได้อยู่ในรูปแบบตีพิมพ์หรือสื่อเพียงแบบเดียวอย่างเช่นในอดีต แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในรูปแบบอยู่ในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ และดิจิทัลมากขึ้น

ช่องทางสำหรับการใช้สารสนเทศของผู้คนง่าย สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จากการอ่านเพียงอย่างเดียว ก็เปลี่ยนไปเป็นการเข้าถึงได้จากประสาทสัมผัสอื่นๆ ด้วย เช่น การดูและการฟัง (Bowles. 1999: online; ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. 2545: 7-12) บรรณารักษ์จึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้

นอกจากนี้ พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการที่เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทของบรรณารักษ์ เนื่องจากผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น และยังต้องการการตอบสนอง ที่รวดเร็วและสะดวกเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการหลายเรื่อง อาทิ ผลการวิจัยของ นวพร ไชยทองศรี (2549: 101-102) ซึ่งศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลจากการวิจัยพบว่า การใช้เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศเพื่อการทำรายงาน วิทยานิพนธ์ โครงการวิจัย และการสอบประจำรายวิชานั้น นักศึกษาใช้เครื่องมือช่วยค้นจากโปรแกรมค้นหา (Search Engine) สูงที่สุด โดยใช้เว็บไซต์ของ Google และรองลงมาใช้เว็บไซต์ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญาณภา อินพรหม (2551: หน้า 67-69) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษามีความต้องการใช้แหล่งสารสนเทศในระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยมีการใช้ทุกวันและส่วนใหญมีการใช้โปรแกรมค้นหา Google มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของ วชิราพร แซ่ลิ้ม (2550: บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ พบว่า ผู้ใช้บริการต้องการให้ห้องสมุดจัดบริการให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลออนไลน์อยู่ในระดับมาก และการวิจัยของ ดวงใจ ดิเรประเสริฐ (2545: 206) เกี่ยวกับการใช้สารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พบว่า สื่อสารสนเทศประเภทหนึ่งที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการใช้สารสนเทศจากฐานข้อมูลออนไลน์ในระดับ เพราะเห็นว่าเป็นรูปแบบที่ได้ข้อมูลทันสมัย รวดเร็วและค้นข้อมูลได้สะดวก

จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เห็นว่า บรรณารักษ์ต้องเผชิญกับการปรับบทบาทและการทำงานหลายด้าน เพื่อรองรับการจัดบริการที่ตอบสนองกับพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ความต้องการ และความคาดหวังของผู้ใช้บริการ ซึ่งผลการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ต่อเนื่องมาเป็นช่วงๆ โดยมีประเด็นศึกษาและหน่วยศึกษาแตกต่างกันไป ซึ่งผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ เช่นในการวิจัยของ ประภาวดี สืบสนธิ์ (2527) ได้ศึกษาความสามารถของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ผลการวิจัยกล่าวถึงความรู้

ความสามารถของบรรณารักษ์ด้านงานเทคนิคและการบริการ และในช่วงที่เริ่มมีเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาในงานห้องสมุด การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ก็มีประเด็นความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพิ่มเข้ามา ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของยุพิน เตชะมณี และคนอื่นๆ (2534: 96-101) และผลการวิจัยของ พิมพา อินแบน กุลธิดา ท้วมสุข และจุฑารัตน์ ทรายณะวงศ์ (2542: 74-77) ซึ่งพบว่า ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ที่จำเป็นกับการปฏิบัติงานนั้นมีเพิ่มมากขึ้นและซับซ้อนหลากหลายยิ่งขึ้น โดยนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มเข้ามาแล้ว ยังจะต้องมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และการวิจัยประเมินผลด้วย

ปัจจุบันมีวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศหลายชิ้นงานได้กล่าวถึงบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ และยังมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ (Competencies) ของบรรณารักษ์ ดังเช่นงานวิจัยของ มณีรัตน์ จัตโรทัย (2551: 33-43) ซึ่งศึกษากรอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลางสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด และศึกษาช่องว่างระหว่างความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะที่มีอยู่ตามกรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นโดยรวมของผู้บริหารสถาบัน ผู้ใช้บริการห้องสมุด และผู้ให้บริการห้องสมุด ที่มีต่อสมรรถนะประจำงานให้บริการห้องสมุด มีจำนวน 6 สมรรถนะ ลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ การมุ่งเน้นคุณภาพ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การสืบเสาะหาข้อมูล ความถูกต้องของงาน จรรยาบรรณวิชาชีพ และความเข้าใจผู้อื่น และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการทำงาน พบว่า ผู้ให้บริการมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะมากที่สุดในด้าน การบริการที่ดี การมุ่งเน้นที่คุณภาพ ความถูกต้องของงาน ความร่วมแรงร่วมใจ การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การสืบเสาะหาข้อมูล จริยธรรม ความเข้าใจผู้อื่น และจรรยาบรรณวิชาชีพ และจากการวิจัยของ ศุภรชตรา แสนวา (2552: 90-91) ที่ได้ศึกษาลักษณะของห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า คุณลักษณะของบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศที่จะให้บริการในห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพนั้น ควรเป็นผู้ที่มีความสามารถหลากหลายรองรับกับพฤติกรรมของผู้ใช้บริการและสังคมที่เปลี่ยนแปลง บรรณารักษ์ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ (Information Specialist) เปลี่ยนแนวความคิด (Concept) ใหม่ สามารถเป็นที่พึ่งพิงให้กับผู้ใช้บริการได้ โดยต้องมีคุณลักษณะ 3 ด้านหลัก คือ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ความรู้ความสามารถทั่วไป และบทบาทและคุณลักษณะบุคคลที่จำเป็นต่อการให้บริการสารสนเทศ

ดังนั้นบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิมจึงไม่เพียงพอกับสภาวการณ์ที่กล่าวมา แต่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องและรองรับ กับบริบทสังคมที่

เปลี่ยนไป ซึ่งจากการศึกษาผลการวิจัยในประเทศยังไม่พบผลการวิจัยได้ชี้ชัดถึงบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม จึงเกิดคำถามว่าบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานั้นควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยได้ทบทวนวรรณกรรมและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบในการศึกษา ผลการวิจัยที่ได้รับในครั้งนี้จะเป็นสารสนเทศที่มีประโยชน์ยิ่งต่อสถาบันผู้ผลิตบัณฑิตทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ หรือสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงหลักสูตรกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บุคคลที่มีบทบาทและความรู้ความสามารถที่สอดคล้องและรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และการปรับเปลี่ยนบทบาท การจัดบริการสารสนเทศให้ตอบสนองผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประชากรได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกำกับของรัฐ และเอกชน 56 แห่ง จำนวน 404 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 197 คน

การวิจัยระยะที่ 2 การยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 23 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sample) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 5 ด้าน

- 2.1.1 ปัจจัยด้านนโยบายอุดมศึกษา
- 2.1.2 ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด
- 2.1.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ
- 2.1.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม
- 2.1.5 ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ

2.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

- 2.2.1 บทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
 - 2.2.1.1 บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ
 - 2.2.1.2 บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน
- 2.2.2 ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
 - 2.2.2.1 ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ
 - 2.2.2.2 ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.2.2.3 ความรู้ความสามารถทั่วไป

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ที่บรรณารักษ์ยึดเป็นแนวทางและปฏิบัติในการทำงาน

3.2 ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความเข้าใจ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาตามบทบาทที่ได้รับ เพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถ หมายถึง สาเหตุหรือสิ่งที่มีอิทธิพล มีผลต่อการปรับเปลี่ยนหรือแสดงออกซึ่งบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์

3.4 บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกำกับของรัฐและเอกชน ทั้งนี้ไม่รวมมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏมณฑล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาท

และความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์

1. ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา
2. ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด
3. ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ
4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม
5. ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ

บทบาทและความรู้ความสามารถของ

บรรณารักษ์

1. บทบาทของบรรณารักษ์

- 1.1 บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ
- 1.2 บทบาทในการสนับสนุนการเรียน

การสอน

2. ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์

- 2.1 ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ
- 2.2 ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยี

สารสนเทศ

- 2.3 ความรู้ความสามารถทั่วไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ สภาพของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา แนวคิดห้องสมุดสมัยใหม่ (Modern Library) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ทั้งในและต่างประเทศ ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
2. แนวคิดห้องสมุดสมัยใหม่
3. ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
4. บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

สภาพห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ทำให้สารสนเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายทั้งด้านรูปแบบเนื้อหา วิธีการเข้าถึงที่มีหลายช่องทาง และความต้องการ ความคาดหวัง ตลอดจนพฤติกรรมของผู้ใช้บริการก็เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานในวิชาชีพสารสนเทศ ทำให้ความต้องการความสามารถในการทำงานของบุคคลในวิชาชีพนี้มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น (จุฑารัตน์ ธรรมะวงศ์. 2541: 38) นอกจากนี้การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้มีการกำหนดแผนการพัฒนาศึกษาขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัย “โลกาภิวัตน์” ที่ทำให้ขอบข่ายของการเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้และการเรียนรู้แห่งศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรูปแบบต่างๆ นำไปสู่การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2545) ส่งผลถึงการดำเนินงานของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยภายในสถาบันต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ตาม ซึ่งห้องสมุดมีการปรับเปลี่ยนสภาพตามสถานการณ์ดังกล่าวในด้านต่างๆ ดังนี้

1. **ด้านการบริหาร** ห้องสมุดจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการและการดำเนินงาน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทและภาพลักษณ์ของบรรณารักษ์ประจำห้องสมุด เพื่อสามารถนำห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็นแหล่งวิทยาการหรือศูนย์การเรียนรู้ที่แท้จริง เพื่อเป็นการสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการปฏิรูปการศึกษา โดยในด้านการกำหนดภาพรวมขององค์กรนั้นห้องสมุดต้องกำหนดวิสัยทัศน์

พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของห้องสมุดให้ชัดเจน เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินงานให้รับกับความเปลี่ยนแปลง และการจัดการดำเนินงานห้องสมุดควรคำนึงถึงนโยบายและวัตถุประสงค์ประสงค์ของสถาบันด้วย (บงกช ศิริวัฒนมงคล. 2544: 5) โครงสร้างการบริหารงานเป็นแบบราบ มีการกระจายอำนาจ ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม มีระบบการบริหารที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และมีการดำเนินงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับองค์กรและระดับชาติ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การบริหารจัดการจะเป็นแบบเชิงรุกและเชิงพาณิชย์มากขึ้น (ปิยสุดา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข. 2554: 616)

2. ด้านทรัพยากรและการจัดระบบ การเติบโตของทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดตั้งแต่เริ่มมีคอมพิวเตอร์และฐานข้อมูลซีดีรอมเข้ามา กระทั่งในปัจจุบันมีเทคโนโลยีเวิลด์ไวด์เว็บ (WWW) ห้องสมุดต้องเตรียมทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้อง หลากหลายและเพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งในปัจจุบันผู้ใช้เปลี่ยนมาใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งให้ความสำคัญกับทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์โดยห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐมีการกำหนดนโยบายการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ไว้ชัดเจน ส่วนห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชนไม่ได้กำหนดนโยบายการจัดหาทรัพยากรประเภทนี้โดยตรง แต่สามารถจัดหาได้โดยผ่านการอนุมัติของอธิการบดี ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่มีในห้องสมุดมี 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดผลิตขึ้นเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของฐานข้อมูลฉบับเต็มและฐานข้อมูลบรรณานุกรมของทรัพยากรที่มีในห้องสมุด และทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดบอกรับซึ่งจะอยู่ในรูปฐานข้อมูลอ้างอิง วารสารอิเล็กทรอนิกส์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และทรัพยากรประเภทอื่นๆ โดยจัดซื้อ 2 แบบ คือ ห้องสมุดจัดซื้อเอง และการจัดหาแบบภาคีสมาชิก ซึ่งห้องสมุดจะมีการกำหนดบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง เนื่องจากทรัพยากรประเภทนี้มีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรประเภทอื่นๆ ทำให้บรรณารักษ์ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดหาทรัพยากร ต้องมีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการจัดการฐานข้อมูลด้วย ซึ่งการคัดเลือกทรัพยากรประเภทนี้ต้องใช้ความระมัดระวังในการตัดสินใจเลือกทรัพยากร โดยมีการแบ่งกลุ่มบรรณารักษ์ออกเป็นกลุ่ม เช่น บรรณารักษ์เฉพาะสาขา บรรณารักษ์อ้างอิง บรรณารักษ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอน บรรณารักษ์งานเทคนิค เพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจคัดเลือกทรัพยากร และในการวิเคราะห์รายการบรรณานุกรมของทรัพยากรนั้นได้เปลี่ยนจากการทำคนเดียวเป็นการทำในลักษณะคณะกรรมการ ที่มีความร่วมมือกับอาจารย์ในสถาบันและบรรณารักษ์เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ห้องสมุดจะต้องทบทวนการทำงานที่เคยซื้อทรัพยากรสารสนเทศเป็นจำนวนมากไปสู่การซื้อทรัพยากรที่ตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการของสถาบัน (พูลทรัพย์ ชื่นตา. 2548;

Thornton. 2000: 842-856) แต่ทั้งนี้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทยของ พรชนิตว์ ลีนาราช และกุลธิดา ท้วมสุข (2555: 16) นั้นยังพบว่า ห้องสมุดมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ คือ ห้องสมุดไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศสำหรับนักวิจัย และไม่ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการเชิงรุกโดยขอความร่วมมือจากอาจารย์สาขาวิชาต่างๆ และไม่ได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้ง่ายถึงช่องทางการเสนอรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศหรือฐานข้อมูลที่ต้องการ

ส่วนในด้านการจัดระบบสารสนเทศนั้น ปัจจุบันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้นำระบบอัตโนมัติมาใช้ในการจัดการ ซึ่งช่วยให้ผู้ให้บริการมีความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงสารสนเทศ กระบวนการทำงานมีลักษณะเป็นความร่วมมือกันมากขึ้นเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ห้องสมุดสามารถร่วมมือกับสำนักพิมพ์และห้องสมุดอื่นๆ ในการดำเนินการบางอย่างร่วมกันที่จะเกิดประโยชน์กับผู้ให้บริการ เช่น ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (ThaiLIS) ความร่วมมือในการจัดทำบรรณานุกรม (UNION Catalog) ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) การใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันในรูปแบบการยืมระหว่างห้องสมุด และการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเต็มรูปแบบ (Full text) เพื่อให้บริการร่วมกัน

3. ด้านการบริการ การจัดบริการสารสนเทศถือเป็นหัวใจสำคัญของงานห้องสมุด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ส่งผลให้ห้องสมุดต้องปรับเปลี่ยนการทำงานใหม่ทุกส่วน การบริการสารสนเทศนั้นถือเป็นงานที่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ให้บริการมากที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการทำงานใหม่จากในอดีตที่เป็นเชิงรับมาเป็นเชิงรุกแทน และเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นหลัก จากการศึกษางานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริการให้สอดคล้องกับนโยบายทั้งในระดับสถาบันและระดับประเทศ เช่น การจัดบริการที่รองรับการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมเชิงรุกเพื่อนำสารสนเทศถึงมือผู้ให้บริการ การจัดบริการสารสนเทศเฉพาะรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การส่งเสริมการรู้สารสนเทศแก่ผู้ให้บริการ การจัดบริการสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเห็นได้จากการวิจัยของ พรชนิตว์ ลีนาราช และกุลธิดา ท้วมสุข (2555: 1-28) ที่ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยทุกแห่งมีวิสัยทัศน์ นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการจัดบริการเพื่อสนับสนุนการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับบทบาท 3 ด้าน ได้แก่ (1) บทบาทการดำเนินการคลังปัญญาของสถาบัน (2) บทบาทการสอนหรือให้ความรู้ หรือฝึกอบรมแก่ผู้รับบริการ (3) บทบาทการจัดบริการเชิงรุก ได้แก่ การจัด Road Show เพื่อพบปะกับนักวิจัย และนักศึกษาบัณฑิตศึกษา การจัดบริการส่งเอกสารถึงมือผู้รับบริการโดยตรง (Document

Delivery) และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และในการศึกษาของวารสารณิ จันทัต และภรณ์ ศิริโชติ (2555: 43-60) เกี่ยวกับบทบาทของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในการสนองความต้องการสารสนเทศของนักวิจัย พบว่า ผู้รับบริการเห็นว่า การจัดบริการให้แก่ผู้ใช้ในปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นเชิงรุกมากกว่าในอดีต

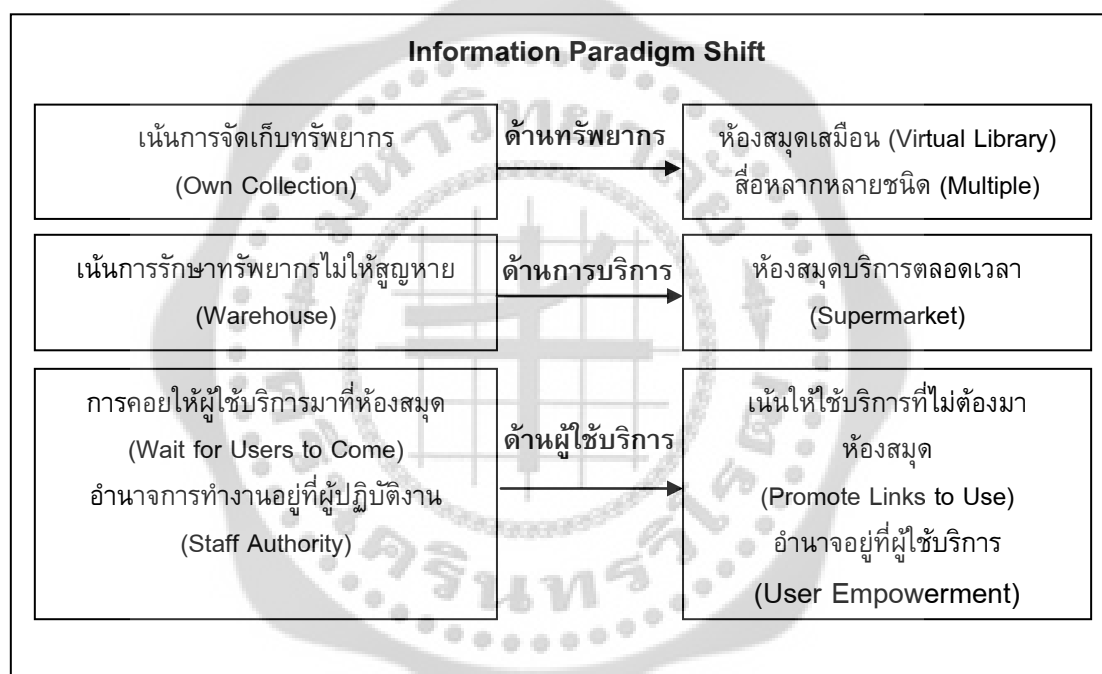
4. ด้านผู้ให้บริการ บรรณารักษ์หรือบุคลากรผู้ทำหน้าที่ให้บริการในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่างก็ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยตรงทั้งด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ตลอดจนการปรับตัวเพื่อสนองตอบต่อนโยบายของสถาบัน ดังนั้นบรรณารักษ์จึงต้องปรับบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของตนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งการให้บริการสารสนเทศในปัจจุบันนั้นมีลักษณะเป็นแบบเชิงรุก นำสารสนเทศส่งแก่ผู้ใช้บริการ บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานหรือการค้นคว้าของผู้ใช้บริการ เช่น ร่วมเป็นทีมสอนกับอาจารย์ ร่วมสืบค้นข้อมูลและให้คำปรึกษาแก่นักวิจัย เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากการวิจัยของ วารสารณิ จันทัต และภรณ์ ศิริโชติ (2555: 43-60) ซึ่งศึกษาบทบาทของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในการสนองความต้องการสารสนเทศของนักวิจัย พบว่า ผู้ใช้บริการเห็นว่า บทบาทที่บรรณารักษ์สามารถช่วยเหลือนักวิจัยได้คือ การสืบค้น รวบรวมและนำส่งสารสนเทศแก่นักวิจัยทันทีที่นักวิจัยร้องขอ และบรรณารักษ์ควรมีทักษะภาษาอังกฤษ มีมนุษยสัมพันธ์และทักษะด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ ดังปรากฏในผลการวิจัยของ คณางค์ เชษฐบุตร (2550) ซึ่งได้ศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อบทบาทของบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาทของบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับมาก

นอกจากนี้ ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานภายใต้ความเปลี่ยนแปลงได้อย่างสอดคล้องและตอบสนอง เห็นได้จากผลการวิจัยของ พรชนิต ลีนาราช และกุลธิดา ท้วมสุข (2555: 1-28) ที่ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย ด้านผู้ให้บริการ พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้ให้บริการใน 2 ด้าน คือ (1) ความรู้ความสามารถของผู้ให้บริการวิจัย ซึ่งเห็นว่าผู้ให้บริการควรพัฒนาเป็นบรรณารักษ์เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Subject Specialist) มีความรู้ความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาที่ให้บริการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่วิวิธนาการการวิจัย และให้บริการแนะนำการปริทัศน์วรรณกรรมแก่นักวิจัย และ (2) การพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การรับรองความรู้จากต่างประเทศ การให้ความสำคัญกับการเปิดโลกทัศน์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานโดยมุ่งผู้รับบริการเป็นหลัก การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระหว่างบุคลากร ซึ่งจากการศึกษาความเห็นของผู้รับบริการมีความเห็นเกี่ยวกับผู้ให้บริการว่า ผู้ให้บริการมีความพร้อมในด้านทักษะการสืบค้นสารสนเทศ มีความยืดหยุ่น เข้าใจ และสนองตอบผู้รับบริการอย่างรวดเร็ว และผู้ให้บริการตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง

แนวคิดห้องสมุดสมัยใหม่

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินงานใหม่ จากแนวคิดแบบเดิมที่เน้นที่การดำเนินงานแบบเป็นเจ้าของทรัพยากร (Ownership) มีหน้าที่สะสมทรัพยากรสารสนเทศให้ได้จำนวนมาก สู่แนวคิดใหม่คือ เน้นการเข้าถึงข้อมูล (Access) ซึ่งแบ่งแนวคิดได้ 3 ด้าน ดังภาพ

ภาพที่ 1 Ownership VS Access (Stueart & Moran, 2007)

1. **ด้านทรัพยากร** ห้องสมุดมุ่งเน้นที่การจัดเก็บทรัพยากร และเป็นการจัดเก็บสื่อเพียงประเภทเดียว ไม่มีความหลากหลาย เปลี่ยนเป็นไม่เน้นการเป็นเจ้าของทรัพยากรแต่สามารถเข้าไปค้นหาและเรียกใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ได้ และการจัดเก็บทรัพยากรหลายรูปแบบทั้งตีพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เห็นได้จากผลการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด อาทิ งานวิจัยของราฟิค และเอมีน (Rafiq & Ameen. 2012: 120) ซึ่งศึกษาการใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน พบว่า ปริมาณการใช้งานสื่อดิจิทัลนั้นเพิ่มขึ้นอย่างมาก และเข้ามาแทนที่สื่อสิ่งพิมพ์ และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษารับรู้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์อาจจะ

หายไปที่สุดในที่สุด และสื่อดิจิทัลที่จะเพิ่มมากขึ้นคือ วารสารซึ่งอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (e-format) โดยคาดการณ์ว่าอีก 5-10 ปี ข้างหน้า วารสารแบบฉบับพิมพ์จะหมดไป และจากการศึกษาบทบาทของห้องสมุดอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2553-2562 ของปิยสุดา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข (2554: 616-617) ทำให้เห็นว่า บทบาทด้านทรัพยากรสารสนเทศนั้น ห้องสมุดจะมีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นและจัดหา/จัดการทรัพยากรให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทันที เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น โดยเน้นรูปแบบ Full Text มากขึ้น การจัดหาและรวบรวมสารสนเทศที่มีประโยชน์กับผู้ใช้ และสร้างคุณค่าเพิ่มทางวิชาการต่อการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยของมหาวิทยาลัย เช่น จัดเตรียมสารสนเทศที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนตามที่ใช้ต้องการ จัดหาทรัพยากรที่ใช้ประกอบการวิจัยตามที่ใช้ต้องการ

2. ด้านบริการ ห้องสมุดมุ่งเน้นการดูแลรักษาทรัพยากรไม่ให้สูญหาย และจัดหาทุกอย่างเตรียมไว้คอย เผื่อว่าจะมีคนมาใช้บริการ เปลี่ยนไปสู่การให้การเข้าถึงและจัดส่งทรัพยากรจัดหาเฉพาะสิ่งที่ผู้ใช้ต้องการในเวลาที่ต้องการ จัดบริการตลอดเวลา ซึ่งจากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2553-2562 ด้านการบริการนั้น พบว่าห้องสมุดต้องจัดบริการที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้ตลอด 24 ชั่วโมง/ 7 วัน มุ่งเน้นบริการสารสนเทศเชิงรุกที่สามารถเข้าถึงตัวผู้ใช้และเข้ากับบุคลิกและความชอบของผู้ใช้บริการมากขึ้น (ปิยสุดา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข. 2554: 617)

3. ด้านผู้ใช้บริการ ห้องสมุดมุ่งเน้นที่การรอให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้ห้องสมุด และการจัดบริการของห้องสมุดเป็นไปตามความต้องการของบรรณารักษ์ อำนาจอยู่ที่ผู้ปฏิบัติงาน เปลี่ยนเป็นส่งเสริมให้ผู้ใช้สามารถใช้บริการได้โดยไม่ต้องมาที่ห้องสมุด และการจัดบริการตามผู้ใช้บริการ ให้อำนาจผู้ใช้บริการ (Stueart & Moran. 2007) โดยเห็นได้จากผลการวิจัยของปิยสุดา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข (2554: 614-615) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่า บทบาทหนึ่งที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีคือ การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการเป็นศูนย์กลางทรัพยากรชั้นนำโดยที่ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เป็นแหล่งบริการสารสนเทศเชิงรุกที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ใช้บริการ และเน้นผู้ใช้บริการเป็นหลัก เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่บุคลากรภายในองค์การมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และผลการวิจัยของศุภรรรษตรา แสนว (2552: 118) ที่ศึกษาถึงห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพ ในด้านการบริการสารสนเทศพบว่า ห้องสมุดจะต้องเน้นการบริการเชิงรุก การบริการใหม่ที่หลากหลาย และเข้าถึงผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม ร่วมมือหรือทำงานอย่างเป็นหุ้นส่วน (Partnership) กับคณาจารย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัย ปรับระบบการทำงานโดยออกไปพบ ผู้ใช้ในลักษณะของ Movement Library ซึ่งการบริการเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าห้องสมุดปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมมาให้ความสำคัญแก่ผู้ใช้บริการเป็นหลัก

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงหลายด้านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและการพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ นับตั้งแต่การเติบโตของทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ในช่วงปี 1950 เป็นต้นมา ที่ห้องสมุดเริ่มมีคอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูลแบบซีดีรอม กระทั่งในปัจจุบันมีเทคโนโลยีเว็บไซต์ไวเบ็บ สารสนเทศเปลี่ยนเป็นดิจิทัล ทำให้บรรณารักษ์ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและลักษณะการทำงาน (Thornton. 2000) จึงเป็นเหตุให้บรรณารักษ์ต้องทบทวนบทบาทใหม่เพื่อให้สามารถรองรับกับการทำงานดังกล่าวได้ จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์มีหลายด้าน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2545-2559 การกำหนดแผนการพัฒนาศึกษาขึ้น โดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่มีผลกระทบมาจากการพัฒนาที่ก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ จึงมุ่งยึด “คน” เป็นศูนย์กลาง มีเจตนารมณ์เพื่อ (1) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและ (2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและการปฏิรูปการเรียนการสอนและการขยายบริการการศึกษา ดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และพัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศภายในสถาบันและเครือข่ายภายนอกสถาบันที่ประกอบด้วยเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เครือข่ายวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสื่อสารโทรคมนาคมอื่นๆ ตลอดจนมีการจัดหาฐานข้อมูลองค์ความรู้บนเครือข่ายที่กล่าวมา โดยเน้นการบริหารและจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้และพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองให้สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั้งระบบ ให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทุกประเภทสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีต่างๆ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้โดยเท่าเทียมกัน

1.2 ด้านการปฏิรูปการเรียนการสอนและการขยายบริการการศึกษา ได้แก่

การปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและเป็นแบบบูรณาการ เหมาะสมกับ ธรรมชาติ เนื้อหารายวิชาและระดับการศึกษา ส่งเสริมการใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ของ ผู้เรียนและปรับบทบาทของอาจารย์ให้มีหน้าที่สนับสนุนและชี้แนะ ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมาก ยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจและความถนัด ทั้งการศึกษาใน ระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการ เรียนเพื่อรู้วิธีหาความรู้ สนับสนุนการจัดการศึกษาทางไกล โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งเพื่อ ปฏิญญาและไม่ประสงค์ปฏิญญา เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและองค์ความรู้ในลักษณะ มหาวิทยาลัยเสมือนจริง (Virtual University) อย่างมีคุณภาพ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรใน การจัดการศึกษาที่มุ่งให้โอกาสทางการศึกษาและเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้มีปัญหาเลิครวมทั้งเพื่อช่วยให้นักศึกษาและอาจารย์ได้รับการพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง

จากนโยบายการขยายการศึกษาดังที่กล่าวมา ส่งผลต่อบทบาทของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาที่ต้องปรับให้สอดคล้องกัน มีการพัฒนาและขยายบริการเพื่อรองรับกิจกรรม การเรียนการสอนทุกรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ ไม่ได้มีเพียงการ บริการเฉพาะภายในห้องสมุดอีกต่อไป แต่ได้มีการจัดบริการออกไปสู่ผู้ใช้บริการข้างนอกเพิ่ม มากขึ้น จัดบริการต่าง ๆ ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงสารสนเทศอย่างไม่ จำกัด และมีการนำสารสนเทศส่งถึงมือผู้ใช้บริการ ซึ่งเบนทัม และบรัคส์มา (Bentum; & Braaksma. 1999) ได้ศึกษาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในอนาคตและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป ของผู้ใช้บริการและสรุปถึงสิ่งที่ท้าทายความสามารถของบรรณารักษ์ว่ามี 3 ประการ ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกและง่ายสำหรับผู้ใช้ ในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศ 2) การคาดการณ์เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงและความ ต้องการของผู้ใช้บริการ และ 3) การสนับสนุนและส่งเสริมผู้ใช้บริการในสภาวะแวดล้อมและ บริบทวิชาการยุคใหม่ เช่น การเรียนการสอนของอาจารย์ที่ต้องใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของผู้ เรียนที่เปลี่ยนเป็นเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นโยบายการจัดการ เรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาได้ส่งผลต่อนโยบายของห้องสมุด ในฐานะที่ห้องสมุดเป็น แหล่งและศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนภายในมหาวิทยาลัย และมีหน้าที่หลักในการสนับสนุน การเรียนการสอน การวิจัยทั้งของผู้สอน ผู้เรียน และบุคลากรในมหาวิทยาลัย นโยบายของ ห้องสมุดจึงมีการปรับเปลี่ยนตามเพื่อสนองตอบนโยบายของสถาบัน ได้แก่ การจัดหาทรัพยากร สารสนเทศ การจัดเก็บและจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ และการจัดบริการสารสนเทศ

2.1 ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดต้องมีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น เน้นรูปแบบ Full Text การจัดหาและรวบรวมสารสนเทศที่มีประโยชน์โดยตรงกับผู้ใช้ และสร้างคุณค่าเพิ่มทางวิชาการต่อการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยของมหาวิทยาลัย เช่น จัดเตรียมสารสนเทศที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน จัดหาทรัพยากรที่ใช้ประกอบการวิจัยตามที่ผู้ใช้องการ ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรที่เป็นองค์ความรู้ของสถาบัน จัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันโดยอาจทำให้ความรู้เหล่านั้นอยู่ในรูปสารสนเทศดิจิทัลและเผยแพร่ผ่านระบบเทคโนโลยีภายในสถาบันและเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ต (ปิยสุตา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข. 2554: 616; ศุภรชตรา แสนวา. 2552: 118)

2.2 ด้านการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ การจัดระบบและจัดเก็บสารสนเทศ ห้องสมุดต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในกระบวนการจัดระบบและจัดเก็บสารสนเทศที่เอื้อต่อการให้บริการสารสนเทศออนไลน์ โดยคำนึงถึงการเข้าถึง (Access) ค้นคืน (Retrieval) ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพที่ผู้ใช้สามารถใช้ได้ทุกเวลา และในขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมโยงการสืบค้นและการเข้าถึงไปยังห้องสมุดอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการแล้ว ยังต้องจัดการสร้างคำค้นต่างๆ เช่น การกำหนดหัวเรื่อง คำสำคัญ ตรีชนี และบทคัดย่อ สารบัญเนื้อหาไว้ให้ผู้ใช้ ใช้ในการสืบค้นและตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่ต้องการด้วย (ศุภรชตรา แสนวา. 2552: 117)

2.3 ด้านการจัดบริการสารสนเทศ ห้องสมุดมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการทรัพยากรและบริการสารสนเทศตามนโยบายเป้าหมายและโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษา โดยมีคณะกรรมการกำหนดนโยบายในการพัฒนาและประเมินผลการดำเนินงาน มีผู้บริหารห้องสมุดและบุคลากรห้องสมุดทำหน้าที่ตามภาระงานห้องสมุด คณะกรรมการบริหารห้องสมุดประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้รับบริการห้องสมุดหรือชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2549) และเพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการปฏิรูปการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการและการดำเนินงาน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทและภาพลักษณ์ของบรรณารักษ์ประจำห้องสมุด เพื่อสามารถนำห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็นแหล่งวิทยาการหรือศูนย์การเรียนรู้ที่แท้จริง มีการจัดบริการดังนี้

2.3.1 การให้บริการที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นหลัก (User Oriented) การจัดบริการต้องสนองตอบต่อความต้องการ ตรงความคาดหวังของผู้ใช้บริการ มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ รับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้ นำแนวคิดทางด้านการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการจัดบริการ จัดทำฐานข้อมูลผู้ใช้บริการ มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอ มีเครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศไว้เพื่อประโยชน์ในการให้บริการ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในระดับกลุ่มและรายบุคคล

2.3.2 เน้นการบริการในเชิงรุก เน้นการบริการใหม่ที่หลากหลาย และเข้าถึงถึงผู้ใช้บริการ ทุกกลุ่ม ร่วมมือหรือทำงานอย่างเป็นหุ้นส่วน (Partnership) กับคณาจารย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัย ห้องสมุดต้องปรับระบบการทำงานโดยออกไปพบผู้ใช้ในลักษณะของห้องสมุดเคลื่อนที่ (Movement Library)

2.2.3 การบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว ห้องสมุดควรเน้นความสะดวกของผู้ใช้ โดยการให้บริการบางอย่างเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว เช่น บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้าหาข้อมูลโดยการเข้าถึงสารสนเทศในหน่วยงานอื่น และได้คำตอบอย่างรวดเร็วถูกต้องทันเวลา

2.2.4 การให้บริการเฉพาะกลุ่มหรือรายบุคคล สร้างบริการที่แตกต่างตามกลุ่มผู้ใช้บริการ โดยมีนักสารสนเทศรับผิดชอบดูแลผู้ใช้บริการเฉพาะกลุ่ม (ศุภรชตรา แสนว. 2552: 118)

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ ปัจจุบันทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเนื้อหา รูปแบบก็มีความหลากหลาย มีการผลิตสื่อใหม่ๆ ออกมา ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องรวบรวมและจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลายและครบถ้วนตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ ศุภรชตรา แสนว (2552; 81-82) ซึ่งศึกษาลักษณะของห้องสมุดที่เป็นองค์กรคุณภาพพบว่า ด้านทรัพยากรสารสนเทศนั้น ห้องสมุดต้องมีทรัพยากรและสื่อต่างๆ ครบทุกประเภททั้งสิ่งพิมพ์ (Printed) และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ (Non-Printed) ในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ โดยห้องสมุดควรเน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และห้องสมุดดิจิทัล ด้วยการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลให้มากขึ้น เช่น หนังสือประเภท E-book วารสารหรือฐานข้อมูลออนไลน์ มีความหลากหลายและมีปริมาณเพียงพอ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศต้องมีการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ก่อน ในด้านเนื้อหานั้นควรมีความหลากหลายครบถ้วนสอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตรการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน ตรงกับความสนใจ และความต้องการใช้ของผู้ใช้บริการ เนื้อหาที่มีความทันสมัย มีทั้งที่เป็นวิชาการ สารสนเทศทั่วไปและบันเทิง เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้เป็นหลัก (ศุภรชตรา แสนว. 2552; 81-82) ซึ่งความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้การทำงานของบรรณารักษ์ในการที่จะตัดสินใจคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อมาบริการผู้ใช้มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (Cardina & Wicks. 2004)

4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อห้องสมุด ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ห้องสมุดได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากคือการเติบโตอย่างรวดเร็วของสารสนเทศและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสาร การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้รวดเร็วและในปริมาณที่มากขึ้น หลากหลายรูปแบบมากขึ้นทั้งข้อความ ภาพและเสียง ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

และดิจิทัล มีการพัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงสารสนเทศ เป็นเหตุให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลสารสนเทศเป็นจำนวนมาก วิธีการเรียนรู้และสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ของบุคคลเปลี่ยนไป ซึ่งทำให้ห้องสมุดมีความต้องการบรรณารักษ์ที่มีสมรรถนะใหม่ (Mahmood. 2002: 28; Feret & Marcirck. 2005; Santra. 2007: 83-96)

5. ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการห้องสมุดในปัจจุบันมีพฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการสารสนเทศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในด้านวิธีการเข้าถึงสารสนเทศ รูปแบบและเนื้อหาที่ต้องการมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น ผู้ใช้บริการคาดหวังว่าจะได้รับบริการสารสนเทศจากห้องสมุดด้วยความรวดเร็ว สะดวกและง่าย กระชับและตรงกับความต้องการ มีความหลากหลาย สำเร็จรูปพร้อมใช้ เช่นงานวิจัยของดวงใจ ทิรประเสริฐสิน (2545) ที่ศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พบว่า รูปแบบสารสนเทศประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่อาจารย์ใช้อยู่ในระดับมาก คือการใช้สารสนเทศจากฐานข้อมูล ในระบบออนไลน์ และการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศในการทำวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลของ วชิร เพ็ชรวงษ์ และกุลธิดา ท้วมสุข (2555: 39) พบว่า นักวิจัยใช้แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์มากกว่าแหล่งสารสนเทศประเภทอื่นๆ โดยใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด และด้านการใช้แหล่งสารสนเทศในกลุ่มประเภทอิเล็กทรอนิกส์ นักวิจัยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสารสนเทศเพื่อผลิตผลงานวิจัยมากที่สุด รองลงมาเป็นฐานข้อมูลออนไลน์และฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ และในการวิจัยของต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน (Rafiq & Ameen. 2012: 116-122) พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถานมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ผู้ใช้บริการมีความต้องการสารสนเทศที่อยู่ในรูปดิจิทัลมากกว่าแบบฉบับพิมพ์ ทำให้ห้องสมุดต้องยกเลิกการบอกรับวารสารที่เป็นฉบับพิมพ์และเปลี่ยนไปบอกรับฐานข้อมูลออนไลน์แทน

นอกจากนี้ประเด็นเรื่องความคาดหวังของผู้ใช้บริการนั้น จากการศึกษาของกาญจนา ศรีบุญเรือง (2552: 179-180) เกี่ยวกับภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่คาดหวังที่มีต่อบรรณารักษ์ พบว่า ภาพลักษณ์ที่ต้องปรับปรุงอย่างมากได้แก่ ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้ใช้ต้องการให้บรรณารักษ์ปรับปรุงเนื่องจากว่าในปัจจุบันมีสารสนเทศและบริการต่างๆ อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะฐานข้อมูลที่ห้องสมุดบอกรับ ผู้ใช้จึงคาดหวังให้บรรณารักษ์มีความรู้ ทักษะเพียงพอที่จะช่วยเหลือผู้ใช้ในการวิเคราะห์ ประเมินผลสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ แก่ผู้ใช้ นอกจากนี้ยังคาดหวังให้บรรณารักษ์มีทักษะค้นคว้าวิจัยและประเมินผล เพราะผู้ใช้เป็นกลุ่มที่ต้องการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาจารย์ เนื่องจากจะต้องมีการค้นคว้าวิจัย ต้องอาศัยบรรณารักษ์คอยช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำในการได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการและให้บรรณารักษ์มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นผู้ที่ไฝ่

เรียนรู้ตลอดเวลา มีความรู้กว้างขวาง เนื่องจากมหาวิทยาลัยเปิดสอนหลากหลายสาขาวิชา บรรณารักษ์ควรมีความรู้ที่จะสามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และเพื่อให้สามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบรรณารักษ์ต้องปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะเพื่อรองรับการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการให้ทันกับยุคสมัยและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

สภาพความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลกระทบต่อบทบาทของบรรณารักษ์และวิชาชีพสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทที่หลากหลายในชุมชนมหาวิทยาลัยมีหน้าที่แนะนำและให้คำปรึกษา บริการช่วยค้นคว้าแก่ผู้สอนและนักเรียน การทำวิจัยของห้องสมุด และการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด อาจกล่าวได้ว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทุกส่วนงานทำหน้าที่หลายอย่างและต้องจัดเตรียมบริการจำนวนมากแก่ผู้ใช้บริการ (Alsop, Justine; et al. 2007) บรรณารักษ์จึงต้องปรับตัวและพัฒนาความรู้ความสามารถ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และบทบาทใหม่ในการทำงาน เพื่อรองรับกับพฤติกรรมสารสนเทศของผู้ใช้บริการ ดังนั้นบรรณารักษ์จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะและความสามารถหลากหลาย ปรับเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ (Information Specialist) เปลี่ยนแนวความคิดใหม่ดังนี้ (ปิยสุตา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข. 2554: 615-618; ศุภรชตรา แสนวา. 2552: 90-91; ธมลวรรณ ขุนไพจิต. 2550: 11-19; วลัยลักษณ์ แสงวรรณกุล. 2548: 1-5; บงกช ศิริวัฒนมงคล. 2547; พิมพา อินแบน กุลธิดา ท้วมสุข และ จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์. 2542: 74-77)

1. บทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

1.1 บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทด้านการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ตามกระบวนการดังนี้

1.1.1 การคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ ได้แก่ การคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน ครอบคลุมและสอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน สนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ เป็นประโยชน์โดยตรงกับผู้ใช้งาน และสร้างคุณค่าเพิ่มทางวิชาการต่อการจัดการเรียนสอนและการวิจัยของสถาบัน ทั้งสิ่งพิมพ์ (Printed Material) สิ่งไม่ตีพิมพ์ (Non Printed Material) และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) และเป็นทรัพยากรสารสนเทศสารสนเทศที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทันที เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น จัดหาสื่อการเรียนรู้และเตรียมแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน โดยเน้นความร่วมมือกับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

และแหล่งความรู้อื่นทั้งรัฐและเอกชนที่มีทรัพยากรที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งบรรณารักษ์ในฐานะเป็นนักวิชาชีพจะต้องแสดงบทบาทในเป็นผู้คัดกรองแหล่งสารสนเทศ ควบคุมและกลั่นกรองข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งและสื่อต่างๆ

1.1.2 การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่อการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการจัดระบบและจัดเก็บสารสนเทศที่เอื้อต่อการให้บริการสารสนเทศออนไลน์ โดยคำนึงถึงการเข้าถึง (Access) ค้นคืน (Retrieval) ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพที่ผู้ใช้สามารถใช้ได้ตลอดเวลา และในขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมโยงการสืบค้นและการเข้าถึงไปยังห้องสมุดอื่นๆ ด้วย มีการสร้างคำค้นต่างๆ เช่น การกำหนดหัวเรื่อง คำสำคัญ วรรณคดีและบทคัดย่อ สารบัญเนื้อหาไว้ให้ผู้ใช้ใช้ในการสืบค้นและตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่ต้องการ และนอกจากนี้ยังต้องจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วย อาจทำให้ความรู้เหล่านั้นอยู่ในรูปสารสนเทศดิจิทัลและเผยแพร่ผ่านระบบเทคโนโลยีภายในสถาบันและเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ต

1.1.3 การจัดบริการสารสนเทศ ได้แก่ บทบาทในการบริการแบบเป็นเชิงรุก (Proactive) เป็นที่ปรึกษาด้านสารสนเทศ (Consultant) ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวข้องกับสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ การจัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการ และการบริการเฉพาะราย การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ และการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด โดยบรรณารักษ์จะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีจิตวิญญาณและจิตสำนึกของผู้ให้บริการและมีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีจิตใจในการให้บริการสูง (Service Mind) มีความยืดหยุ่น พร้อมและกระตือรือร้นในการให้บริการ มีความจริงใจและเปิดใจในการให้บริการ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถทำงานแบบเป็นทีม วุฒิภาวะดี บุคลิกภาพน่าเชื่อถือ มนุษยสัมพันธ์ดี มีความเอื้อเฟื้อ เต็มใจให้ความช่วยเหลือและให้ความสำคัญกับผู้ใช้บริการ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี และสร้างความประทับใจให้กับผู้ใช้บริการ

1.2 บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ห้องสมุดเป็นแหล่งให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศ สนับสนุนภารกิจด้านการสอนของผู้สอน และด้านการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน บรรณารักษ์จะต้องมีบทบาทในฐานะผู้ให้บริการดังนี้

1.2.1 บทบาทในการสนับสนุนผู้สอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเตรียมการสอน ร่วมเป็นทีมสอน และมีส่วนร่วมในการวิจัย เตรียมทรัพยากร และสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน การให้ความรู้กับอาจารย์ด้านทักษะสารสนเทศ และการจัดทำบรรณานุกรม ซึ่งจากการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศพบว่า ในด้านการสอนนั้นมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีความคาดหวังในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน รวมถึงบทบาทของบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากห้องสมุดเป็นหน่วยงานสาย

สนับสนุนของสถาบันที่คอยให้การสนับสนุนงานวิชาการ ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน (อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์. 2555: 22)

1.2.2 บทบาทในการสนับสนุนผู้เรียน ได้แก่ การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ให้คำปรึกษาในการศึกษาค้นคว้าวิจัย ทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา ส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศของผู้เรียน การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการโดยเฉพาะ เช่น ฐานข้อมูลงานวิจัย การพัฒนาเครื่องมือเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นคว้าได้อย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2. ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

2.1 ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์ หรือสารสนเทศศาสตร์ มีความรู้ทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และความรู้พื้นฐานทางห้องสมุด สามารถคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม และการคัดเลือกหนังสือเฉพาะสาขา เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Information Specialist) คือ มีความรู้เฉพาะศาสตร์แต่ละสาขามีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ มีทักษะการสอนและถ่ายทอดฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ รู้ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ ตลอดจนการสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการแนะนำผู้ใช้บริการให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ คณางค์ เชษฐบุตร (2550: 72) ที่ศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อบทบาทบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาทของบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ต้องการให้บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับมาก โดยต้องการให้มีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศ ให้ปรึกษา แนะนำการรู้สารสนเทศ ให้ความร่วมมือกับผู้สอนและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการรู้สารสนเทศ และจากผลการวิจัยของเซลแมทเซล่า (Selematsela. 2007: 119-129) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของบรรณารักษ์ที่สอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการนั้น พบว่า ความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ที่เป็นที่ต้องการ ได้แก่ บรรณารักษ์ต้องสามารถพัฒนา ถ่ายทอดและประเมินโปรแกรมการสอนการรู้สารสนเทศ ความสามารถในการบูรณาการสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใหม่ๆ เข้ากับโปรแกรมการสอนการรู้สารสนเทศ การออกแบบเครื่องมือช่วยสอนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และสิ่งพิมพ์ มีทักษะด้านการสอน การคิดวิเคราะห์และทักษะการจัดการ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอหรือการถ่ายทอดฝึกอบรมแก่ผู้ใช้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย ของ พรชนิตว์ สีนาราช และกุลธิดา ท่วมสุข (2555: 16) นั้น พบว่าห้องสมุดยังมีปัญหาด้านผู้ให้บริการสนับสนุนวิจัยอยู่ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความไม่

เป็นผู้เชี่ยวชาญสารสนเทศเฉพาะสาขาอย่างแท้จริง และยังขาดทักษะด้านการสืบค้นสารสนเทศ และให้ความรู้หรือการสอนแก่ผู้รับบริการ

2.2 ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บรรณารักษ์ต้องมีความรู้ และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นและจัดบริการสารสนเทศในห้องสมุด รวมถึงการสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ความรู้และทักษะดังกล่าวได้แก่ การประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network) การสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ การคัดเลือกฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ การแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นกับฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ การออกแบบเว็บเพจ การออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์ การใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งจากผลการวิจัยของมาร์ทหมัด (Mahmood. 2002: 27-43) ที่ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในปากีสถาน พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสิบอันดับแรกนั้น สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ลำดับแรก มีรายละเอียดคือ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้งานอีเมล อินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต มัลติมีเดีย รูปภาพ ฐานข้อมูลฉบับเต็ม เป็นต้น และในการวิจัยของ อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 22) ที่ศึกษาสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่วนใหญ่คาดหวังเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติในการบริหารจัดการและการให้บริการสารสนเทศเทคโนโลยีฐานข้อมูลและการจัดการฐานข้อมูล และเครือข่ายคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยีคมนาคม

2.3 ความรู้ความสามารถทั่วไป บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถในสหสาขาวิชา เสมือนเป็นการบูรณาการบทบาทของกลุ่มบุคคลหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน มีทักษะในการเรียนรู้และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ๆ สามารถประสานงานกับหน่วยงานข้างนอก โดยมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ดังนี้

2.3.1 ด้านการบริหารจัดการ มีความรู้ด้านการบริหารจัดการงานในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ รวมถึงทักษะด้านการจัดการทั่วไป มีภาวะผู้นำและเป็นผู้ในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) นำแนวคิดใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินงานและบริการของห้องสมุด เช่น การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เป็นผู้กำหนดนโยบาย มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศสำหรับองค์กร สามารถดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร ซึ่งในการวิจัยของอัญชลี วิจิตรเจริญ และขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 21) เกี่ยวกับสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย พบว่า ทั้งผู้บริหารและนักสารสนเทศมีความคาดหวังสมรรถนะด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่คาดหวังเรื่องการมีความคิดสร้างสรรค์ การปรับปรุงและพัฒนางานเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศของการทำงานเป็นทีม

2.3.2 ด้านการสื่อสารและประสานงาน มีทักษะการสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้เข้ามาใช้บริการห้องสมุด ทำหน้าที่ในการประสานหรือเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ใช้กับห้องสมุด ช่วยในเรื่องการติดต่อสื่อสารและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ มีทักษะภาษาอย่างน้อยสองภาษาในระดับที่สื่อสารได้ โดยบรรณารักษ์ต้องมีความสามารถในการเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ความร่วมมือในกับหน่วยงานในชุมชน การติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น

2.3.3 ด้านการสอน มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดและสอนผู้ใช้บริการในประเด็นหลักๆ ได้แก่ สอนทักษะเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดให้แก่ผู้ใช้บริการ สอนทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้าถึงแหล่งความรู้ สอนวิธีสืบค้นสารสนเทศ วิธีการใช้ฐานข้อมูล แนะนำแหล่งสารสนเทศแก่ผู้ใช้ จัดฝึกอบรมตามคำขอของผู้ใช้บริการ มีทักษะในการสอนให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นสารสนเทศและความรู้ที่ต้องการได้ตรงความต้องการ การประเมินคุณภาพสารสนเทศ และนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.3.4 ด้านการวิจัย มีทักษะการวิจัยทั้งในฐานะช่วยเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ทำวิจัยในด้านแหล่งสารสนเทศ และการทำวิจัยด้วยตนเองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาและแก้ไขปัญหขององค์กรและวิชาชีพ โดยไม่ใช่แต่เพียงความรู้และประสบการณ์เท่านั้น แต่รู้จักใช้วิธีการทางการวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและนำมาปรับปรุงพัฒนางานได้อย่างน่าเชื่อถือ ถูกหลักวิชาการ ซึ่งความรู้และทักษะด้านการวิจัยนี้ จากการวิจัยของ อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 22) เกี่ยวกับสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศ พบว่า ด้านการวิจัยมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีความคาดหวังเรื่องการสืบค้นและรวบรวมสารสนเทศในเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการวิจัย

2.3.5 ด้านการตลาด มีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาความต้องการของผู้ใช้ และจัดการองค์กรในเชิงรุกโดยนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาประยุกต์กับงานในองค์กรสารสนเทศ วิเคราะห์กลุ่มลูกค้า ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้ โดยการทำการวิจัยทางการตลาดเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ศักยภาพของกลุ่มผู้ใช้ ความต้องการของผู้ใช้เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและส่งเสริมการบริการสำหรับแต่ละกลุ่มผู้ใช้ของห้องสมุด ซึ่งผลจากการวิจัยของ อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 22) เกี่ยวกับสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศ ด้านการตลาด พบว่า มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีความคาดหวังในเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้สารสนเทศและบริการของห้องสมุด และการมีทัศนคติเชิงบวกเพื่อการสื่อสารและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษา 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และ บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ดังขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกำกับของรัฐ และเอกชน 56 แห่ง จำนวน 404 คน มีขั้นตอนการได้กลุ่มตัวอย่างมาดังนี้

1.1 เลือกขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Krejcie & Morgan (1970) ซึ่งเหมาะกับขนาดตัวอย่างที่มีขนาดเล็ก โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% และสัดส่วนของประชากรเท่ากับ 0.5 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง 197 คน ตามการแทนค่าในสูตรดังนี้

$$S = \frac{\chi^2 NP(1-P)}{d^2(N-1) + \chi^2 P(1-P)}$$

S = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

χ^2 = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% ($\chi^2=3.841$)

N = ขนาดของประชากร

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ($P = 0.5$)

d = ความคลาดเคลื่อนซึ่งอยู่ในรูปสัดส่วน ($d = 0.05$)

1.2 ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง 197.15 คน หรือเท่ากับ 197 คน

1.3 เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 197 คนแล้ว ผู้วิจัยเลือกวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งประชากรเป็นกลุ่มตามสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 56 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 เทียบสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับประชากรในแต่ละสถาบัน

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับสลากจนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบ 197 คน ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ที่	ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	8	4
2	สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	13	6
3	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	9	4
4	สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	9	4
5	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล	20	10
6	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร	7	3
7	สำนักหอสมุด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ	22	11
8	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา	8	4
9	สำนักหอสมุด สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	8	4
10	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร	11	6
11	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	25	14
12	ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์	7	3
13	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ	4	2
14	สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	20	10
15	ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง	4	2

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

ที่	ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
16	กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้	3	2
17	ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	5	2
18	หอสมุด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	17	9
19	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	8	4
20	สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	5	2
21	สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง	27	15
22	สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	4	2
23	สำนักบรรณสารการพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	5	2
24	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	4	2
25	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ	5	2
26	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกริก	3	1
27	สำนักบรรณสาร มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	8	4
28	ศูนย์วิทยบริการและหอสมุดมหาวิทยาลัยคริสเตียน	3	1
29	สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยชินวัตร	2	1
30	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	2	1
31	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา	3	1
32	ศูนย์บรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	4	2
33	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	7	3
34	สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	2
35	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยภาคกลาง	1	1
36	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยพายัพ	5	2
37	สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต	4	2
38	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยปทุมธานี	4	2

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

ที่	ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
39	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยสยาม	6	3
40	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนานาชาติ แสตมฟอร์ด	3	1
41	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีปทุม	4	2
42	สำนักบรรณสารและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	5	2
43	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์	3	1
44	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น	3	1
45	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	3	1
46	สำนักหอสมุดและศูนย์สนเทศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	25	14
47	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	5	2
48	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์	3	1
49	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย	8	4
50	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	4	2
51	สำนักบรรณสาร มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	3	1
52	ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่	4	2
53	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น	2	1
54	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยโยนก	6	3
55	สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชธานี	5	2
56	ห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ มหาวิทยาลัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย	4	2
รวม		404	197

2. การวิจัยระยะที่ 2 การยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จำนวน 23 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sample) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ระยะดังนี้

1. การวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) แบบเติมคำ (Completion) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการและเติมคำ

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. การวิจัยระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีเกณฑ์การตอบให้เลือกแสดงความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย

3. การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

3.1 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน โดยศึกษาในประเด็นดังนี้

3.1.1 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม และปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ

3.1.2 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยบทบาทและความรู้ความสามารถ 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้ความสามารถทั่วไป

3.2 แบบสอบถามเพื่อยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้จากระยะที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

4.1 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างขึ้นได้รับการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมและถูกต้องเชิงเนื้อหา

4.2 นำแบบสอบถามมาหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 จำนวน 82 ข้อ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับสำนวนภาษา ความชัดเจนของข้อความถาม

4.3 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นสูงและเป็นแบบสอบถามที่สามารถนำไปใช้เป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

4.4 แบบสอบถามเพื่อยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างขึ้นจากผลการวิจัยระยะที่ 1 ได้รับการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมและชัดเจนของข้อความถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับมหาวิทยาลัยที่อยู่ไกล โดยสอดซองเปล่าพร้อมดวงตราไปรษณียากร เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งแบบสอบถามกลับคืน โดยกำหนดให้ส่งคืนภายใน 15 วัน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองสำหรับมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้ โดยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1-15 ส.ค. 2555

2. การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยสอดซองเปล่าพร้อมดวงตราไปรษณียากร เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งแบบสอบถามกลับคืน ภายหลังจากได้รับแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับผู้เชี่ยวชาญกรณีที่มีข้อมูลไม่ชัดเจน

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยระยะที่ 1 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงแจกระดับคะแนน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยในรูปตาราง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าสถิติด้วยโปรแกรมคำนวณสำเร็จรูปและใช้สถิติดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจรายการวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 1-2 กำหนดคะแนนในการตอบ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
ระดับมาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ระดับปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
ระดับน้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

วิเคราะห์ข้อมูลเป็นภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายแบบอิงเกณฑ์ 5 ระดับ (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร. 2555: 94) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง มีความเห็นอยู่ในน้อยที่สุด

2. การวิจัยระยะที่ 2 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอผลการวิจัยในรูปตาราง และในส่วนคำตอบที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้วิธีสรุปความและนำเสนอแบบบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานนั้น โดยผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 197 คน จากสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ ในกำกับของรัฐ และเอกชนจำนวน 56 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 194 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98 ของแบบสอบถามทั้งหมด ระยะที่ 2 เป็นการยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามไปยังผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 ท่าน และสัมภาษณ์เพิ่มเติม ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 23 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ในการแปลความหมายที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

N	แทน	จำนวนคนในประชากร
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้านเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ฝายงาน/แผนกที่ปฏิบัติ และประสบการณ์ในการทำงาน ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	1.1 ชาย	27	14.0
	1.2 หญิง	167	86.0
2	วุฒิการศึกษาสูงสุด		
	2.1ปริญญาตรี	86	44.3
	2.2ปริญญาโท	105	54.1
	2.3ปริญญาเอก	1	0.5
	2.4 อื่นๆ	2	1.0
3	ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน		
	3.1 หัวหน้างาน	84	43.0
	3.2 ผู้ปฏิบัติงาน	110	57.0
4	งาน/ฝ่ายงาน/แผนกที่ปฏิบัติงาน		
	4.1 งานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	46	23.7
	4.2 งานวิเคราะห์และทำการรายการบรรณานุกรม	39	20.1
	4.3 งานบริการสารสนเทศ	47	24.0
	4.4 งานสื่อโสตทัศนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์	5	2.6
	4.5 งานวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง	27	13.9
	4.6 อื่นๆ	31	16.0
5	ประสบการณ์ในการทำงาน		
	5.1 0-5 ปี	27	14.0
	5.2 มากกว่า 5-10 ปี	28	14.4
	5.3 มากกว่า 10-15 ปี	30	15.5
	5.4 มากกว่า 15 ปีขึ้นไป	109	56.1

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 86.0) มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท (ร้อยละ 54.1) ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน (ร้อยละ 57.0) และปฏิบัติงานบริการสารสนเทศ (ร้อยละ 24.0) มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 56.1)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้านได้แก่ 1) ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา 2) ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม และ 5) ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยปรากฏดังในตาราง 3-8

ตาราง 3 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา	4.00	.524	มาก
2	ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด	4.19	.480	มาก
3	ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ	4.24	.626	มาก
4	ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม	4.46	.551	มาก
5	ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ	4.43	.445	มาก
รวม		4.26	.403	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านที่มีผลมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) และปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อ	ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบัน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์	4.12	.669	มาก
2	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.00	.619	มาก
3	การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในสถาบัน	4.09	.617	มาก
4	การจัดเรียนการสอน เช่น การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.98	.741	มาก
5	การปฏิรูปการเรียนการสอนและขยายบริการการศึกษา เช่น การเรียนการสอนทางไกล การกระจายโอกาสการเรียนรู้ในลักษณะมหาวิทยาลัยเสมือนจริง	3.82	.868	มาก
รวม		4.00	.524	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษามีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบัน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาคือ การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในสถาบัน ($\bar{X} = 4.09$) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 4.00$) ตามลำดับ

ตาราง 5 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ด้านนโยบายของห้องสมุด

ข้อ	ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	การพัฒนารูปแบบทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลายครบถ้วนทั้งประเภทตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์	4.22	.696	มาก
2	การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้มีรูปแบบเป็นอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล	4.28	.673	มาก
3	การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้มีเนื้อหาหลากหลายและมีความครอบคลุม	4.15	.696	มาก
4	การพัฒนาและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นองค์ความรู้ของสถาบัน	4.07	.755	มาก
5	การรวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและให้บริการแบบออนไลน์	4.16	.797	มาก
6	การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็วและผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา	4.19	.839	มาก
7	การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น การจัดทำตราชนี บัตรคัตย่อและสารบัญเนื้อหาไว้ให้ผู้ใช้	4.04	.701	มาก
8	การจัดบริการสารสนเทศที่สอดคล้องตามนโยบายและเป้าหมายของสถาบัน	4.23	.644	มาก
9	การจัดบริการสารสนเทศที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นหลัก สนองตอบต่อความต้องการและตรงความคาดหวัง	4.30	.646	มาก
10	การจัดบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.31	.642	มาก
11	การจัดบริการที่เน้นเชิงรุก มีความหลากหลาย และเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการ	4.35	.667	มาก
12	การบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One stop service) เน้นความสะดวกของผู้ใช้บริการเป็นหลัก	4.28	.758	มาก
13	การจัดบริการเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะรายบุคคล	3.92	.827	มาก
รวม		4.19	.480	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุดมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ การจัดบริการที่เน้นเชิงรุก มีความหลากหลาย และเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ การจัดบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.31$) และการจัดบริการสารสนเทศที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นหลัก สนองตอบต่อความต้องการและตรงความคาดหวัง ($\bar{X} = 4.30$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านทรัพยากรสารสนเทศ

ข้อ	ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	ทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น	4.06	.790	มาก
2	ทรัพยากรสารสนเทศมีเนื้อหาและรูปแบบหลากหลายมากขึ้น	4.35	.627	มาก
3	แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้น	4.32	.700	มาก
รวม		4.24	.626	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ทรัพยากรสารสนเทศมีเนื้อหาและรูปแบบหลากหลายมากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) และทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) ตามลำดับ

ตาราง 7 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม

ข้อ	ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การติดต่อสื่อสารทำได้สะดวกและหลายช่องทางมากขึ้น	4.48	.612	มาก
2	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณที่มากขึ้น	4.45	.642	มาก
3	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้นทั้งข้อความภาพและเสียง	4.44	.609	มาก
4	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของสารสนเทศเป็นจำนวนมาก	4.45	.640	มาก
5	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไป	4.51	.589	มากที่สุด
รวม		4.46	.551	มาก

จากตาราง 7 พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$) รองลงมาคือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การติดต่อสื่อสารทำได้สะดวกและหลายช่องทางมากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณที่มากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของสารสนเทศเป็นจำนวนมาก ($\bar{X} = 4.45$) ตามลำดับ

ตาราง 8 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ด้านผู้ใช้บริการ

ข้อ	ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับบริการอย่างสะดวก รวดเร็ว และง่าย	4.56	.577	มากที่สุด
2	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศตรงความต้องการและมีความถูกต้อง	4.49	.569	มาก
3	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่กระชับและหลากหลาย	4.41	.562	มาก
4	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่สำเร็จรูป พร้อมใช้	4.53	.540	มากที่สุด
5	พฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศของผู้ใช้บริการที่เปลี่ยนแปลงไปเน้นการค้นหาจากอินเทอร์เน็ต	4.48	.629	มาก
6	ผู้ใช้บริการมีความต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองและตามอัธยาศัยมากขึ้น	4.22	.753	มาก
7	รูปแบบสารสนเทศที่ผู้ใช้บริการต้องการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลมากขึ้น	4.38	.601	มาก
รวม		4.43	.445	มาก

จากตาราง 8 พบว่า ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับบริการอย่างสะดวก รวดเร็ว และง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมา คือ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่สำเร็จรูป พร้อมใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศตรงความต้องการและมีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ตามลำดับ

3. บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยบทบาทและความรู้ความสามารถ 5 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ 2) บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน 3) ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ 4) ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 5) ความรู้ความสามารถทั่วไป ผลการวิจัยปรากฏดังในตาราง 8-13

ตาราง 9 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ	4.39	.495	มาก
2	บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน	3.90	.702	มาก
3	ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ	4.41	.500	มาก
4	ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.91	.566	มาก
5	ความรู้ความสามารถทั่วไป	4.15	.574	มาก
รวม		4.15	.468	มาก

จากตาราง 9 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) และความรู้ความสามารถทั่วไปอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

ตาราง 10 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาท
ในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ

ข้อ	บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน และครอบคลุม	4.37	.641	มาก
2	คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน	4.45	.594	มาก
3	คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการ	4.54	.510	มากที่สุด
4	จัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้	4.50	.587	มากที่สุด
5	เชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่งสารสนเทศอื่นๆ	4.44	.627	มาก
6	จัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก	4.40	.629	มาก
7	จัดบริการแบบเป็นเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ตลอด 24 ชม.	4.42	.664	มาก
8	แนะนำ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	4.38	.682	มาก
9	จัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย	4.22	.760	มาก
10	ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	4.24	.786	มาก
รวม		4.39	.495	มาก

จากตาราง 10 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) รองลงมาคือ จัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) และคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) ตามลำดับ

ตาราง 11 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ด้านบทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน

ข้อ	บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	มีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน	3.99	.873	มาก
2	มีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน	3.72	.920	มาก
3	ให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน	3.95	.903	มาก
4	มีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน	3.61	1.028	มาก
5	จัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ	4.19	.825	มาก
6	ให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรม	4.10	.891	มาก
7	ทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา	3.58	.947	มาก
8	ส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน	4.13	.810	มาก
รวม		3.90	.702	มาก

จากตาราง 11 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ การพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) และการให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) ตามลำดับ

ตาราง 12 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ

ข้อ	ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์	4.53	.662	มากที่สุด
2	มีความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ	4.48	.629	มาก
3	มีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม	4.40	.621	มาก
4	มีความรู้ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา	4.34	.718	มาก
5	มีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ	4.53	.568	มาก
6	มีทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ	4.47	.612	มากที่สุด
7	สามารถวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ	4.51	.613	มากที่สุด
8	สามารถสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	4.49	.613	มาก
9	สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้	4.30	.672	มาก
10	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศและสามารถนำไปใช้ได้	4.17	.718	มาก
รวม		4.41	.500	มาก

จากตาราง 12 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และมีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.53$) เท่ากัน รองลงมาคือ สามารถวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$)

ตาราง 13 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ด้านความรู้ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อ	ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	มีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.32	.578	มาก
2	มีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด	4.42	.572	มาก
3	มีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์	4.45	.576	มาก
4	สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ	4.39	.628	มาก
5	มีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์	3.54	.809	มาก
6	มีความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์	3.61	.789	มาก
7	มีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น	3.48	.853	มาก
8	มีความรู้และทักษะการออกแบบเว็บเพจ	3.47	.945	มาก
9	มีทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network)	3.93	.782	มาก
10	มีความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์	3.56	.881	มาก
รวม		3.91	.566	มาก

จากตาราง 13 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ มีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมา คือ มีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) และสามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) ตามลำดับ

ตาราง 14 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทั่วไป

ข้อ	ความรู้ความสามารถทั่วไป	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	มีความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์การสารสนเทศ	4.04	.733	มาก
2	มีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป	3.99	.713	มาก
3	มีภาวะผู้นำ	4.23	.748	มาก
4	สามารถดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การ	4.28	.671	มาก
5	มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก	4.46	.661	มาก
6	มีทักษะในการประชาสัมพันธ์ และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด	4.32	.677	มาก
7	มีทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้	4.14	.738	มาก
8	มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น	4.23	.594	มาก
9	มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน	4.14	.665	มาก
10	มีทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย	3.91	.825	มาก
11	มีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์การสารสนเทศ	3.96	.774	มาก
รวม		4.15	.468	มาก

จากตาราง 14 พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทั่วไปอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และมีทักษะในการประชาสัมพันธ์ และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) และสามารถดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) ตามลำดับ

4. การยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ผลการยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 23 คน ปรากฏผลดังในตาราง 14

ตาราง 15 ความถี่และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวน ผู้เชี่ยวชาญ	ร้อยละ
บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ		
1. บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลายครบถ้วน และครอบคลุม	22	96
2. บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน	23	100
3. บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการ	22	96
4. บทบาทในการจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้	23	100
5. บทบาทในการเชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่งสารสนเทศอื่นๆ	23	100
6. บทบาทในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก	23	100
7. บทบาทในการจัดบริการแบบเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ตลอด 24 ชม.	22	96
8. บทบาทในการแนะนำ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	22	96
9. บทบาทในการจัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย	22	96
10. บทบาทในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	23	100

ตาราง 15 ความถี่และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวน ผู้เชี่ยวชาญ	ร้อยละ
บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน		
1. บทบาทในการมีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน	23	100
2. บทบาทในการมีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน	18	78
3. บทบาทในการให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน	18	78
4. บทบาทในการมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน	18	78
5. บทบาทในการจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ	23	100
6. บทบาทในการให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรม	20	87
7. บทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา	10	43
8. บทบาทในการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน	23	100
ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ		
1. บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์	22	96
2. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ	22	96
3. บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม	23	100
4. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา	23	100
5. บรรณารักษ์ควรมีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ	23	100
6. บรรณารักษ์ควรมีทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ	23	100
7. บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ	23	100

ตาราง 15 ความถี่และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	จำนวน ผู้เชี่ยวชาญ	ร้อยละ
8. บรรณารักษ์สามารถสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ	22	96
9. บรรณารักษ์สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้	15	65
10. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สารสนเทศและสามารถนำไปใช้ได้	22	96
ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ		
1. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	23	100
2. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการ สืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด	23	100
3. บรรณารักษ์ควรมีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศ ออนไลน์	23	100
4. บรรณารักษ์สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ	23	100
5. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์	17	74
6. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์	19	83
7. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาฮาร์ดแวร์และ ซอฟต์แวร์เบื้องต้น	18	78
8. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะการออกแบบเว็บเพจ	18	78
9. บรรณารักษ์ควรมีทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network)	23	100
10. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอน ออนไลน์	19	83

ตาราง 15 ความถี่และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทบาทและความรู้ความสามารถของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

ความรู้ความสามารถทั่วไป		
1. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์การสารสนเทศ	22	96
2. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป	23	100
3. บรรณารักษ์ควรมีภาวะผู้นำ	23	100
4. บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตาม วัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การ	23	100
5. บรรณารักษ์ควรมีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก	23	100
6. บรรณารักษ์ควรมีทักษะในการประชาสัมพันธ์ และสามารถเชิญชวนให้ ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด	23	100
7. บรรณารักษ์ควรมีทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อ สื่อสารได้	23	100
8. บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น	23	100
9. บรรณารักษ์ควรมีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน	23	100
10. บรรณารักษ์ควรมีทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษา แก่ผู้ทำวิจัย	22	96
11. บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและ นำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์การสารสนเทศ	23	100

จากตาราง 15 ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

1. บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับบทบาทในการ
คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน การจัดระบบและสร้าง
เครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การจัดระบบและ
สร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การเป็น
สื่อกลางเชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่งสารสนเทศอื่นๆ และการจัดเก็บและ
เผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ส่วน
บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน และครอบคลุม
การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรง

ความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการ การจัดการแบบเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ ตลอด 24 ชม. การแนะนำ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ บทบาทในการจัดการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทดังกล่าวร้อยละ 96

2. บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ การพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ ส่วนบทบาทในการให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรมอ้างอิงเฉพาะและการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 87 และบทบาทในการมีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน การให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน และการมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทดังกล่าวร้อยละ 78 บทบาทที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุด ร้อยละ 43 คือ การทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและ มีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา

3. ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับความรู้ความสามารถที่บรรณารักษ์ควรมีได้แก่ บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม มีความรู้ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา ทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ และบรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ ส่วนด้านคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์และความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ ความสามารถในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศและสามารถนำไปใช้ได้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความรู้ความสามารถดังกล่าวร้อยละ 96 ความรู้ความสามารถที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุด ร้อยละ 65 คือ บรรณารักษ์สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้

4. ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดการบริการในห้องสมุด ทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network) ส่วนความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์ และความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์ ผู้เชี่ยวชาญ

เห็นด้วยกับความรู้ความสามารถในด้านดังกล่าวร้อยละ 83 และผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 78 เห็นด้วยกับความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น และความรู้และทักษะการออกแบบเว็บเพจ ความรู้ความสามารถที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุดร้อยละ 74 คือ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์

5. ความรู้ความสามารถทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก ทักษะในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด ทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้ มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน และมีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์การสารสนเทศ ส่วนความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์การสารสนเทศ และทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 96

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการจัดการข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบสารสนเทศที่พร้อมใช้งาน ได้แก่ การสร้างดัชนีสืบค้น การพัฒนาโครงสร้างจัดเก็บข้อมูล (ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ)
2. ทักษะที่จำเป็นของบรรณารักษ์ยุคใหม่มี 3 ด้าน คือ
 - 2.1 Administrator skill ทักษะการบริหาร
 - 2.2 Technical skills ทักษะในการจัดการด้านเทคนิค-เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.3 Subject skills ทักษะความรู้ในสาขาต่างๆ ที่สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาความรู้ได้
3. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement Motivation)
4. การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (Expertise)
5. ความร่วมแรงร่วมใจ (Teamwork)
6. การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking)
7. การมองภาพองค์รวม (Conceptual Thinking)
8. ศักยภาพเพื่อนำการปรับเปลี่ยน (Change Leadership)

9. ในภาพรวม ความรู้ความสามารถและบทบาทต่างๆ ที่บรรณารักษ์ควรมีนั้น จะกำหนดหรือไม่ว่าระดับใดในแต่ละเรื่อง เพราะบางครั้ง มี หรือ ควรมี แต่อาจทำงานไม่ได้ ดังนั้นควรกำหนดระดับหรือไม่ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้

นอกจากนี้ บรรณารักษ์อาจมีหลายระดับ ความรู้ความสามารถหรือบทบาทควรแตกต่างกันหรือไม่

10. ความรู้ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา เข้าใจกฎหมายระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ จริยธรรมวิชาชีพ

11. บทบาทในการพัฒนาตนเองทุกรูปแบบ เช่น ผลิตผลงานวิชาการเผยแพร่ทั้งในและต่างประเทศ

12. ความรู้ในการวางแผนและตัดสินใจ รู้กลยุทธ์ขององค์กร

13. ต่อบริการเรื่องการซื้อและสัญญาเกี่ยวกับผลผลิตและบริการ

14. ด้านการบริการ ควรมีความรู้ในการพัฒนาวิธีการวัดคุณภาพบริการ

15. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีความรู้ในการวิเคราะห์สังเคราะห์สารสนเทศได้

16. มีความคิดสร้างสรรค์

17. มีความสามารถในการประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงาน (นอกเหนือจากบริการ)

18. มีความรู้และทักษะในการใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติในการทำงาน

19. องค์กรต่างๆ เผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงสูง ดังนั้น บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้องค์กรห้องสมุดสามารถอยู่ได้ในภาวะปัจจุบัน เช่น การปรับตัวให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ

20. บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นอกจากจะมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของบรรณารักษ์แล้ว ควรมีความรู้ความสามารถในศาสตร์อื่นด้วย เช่น ความรู้ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยให้เลือกศึกษาเชิงลึกในศาสตร์ที่ตนเองสนใจหรือถนัด เพื่อที่จะได้บริการแก่ผู้ใช้บริการเฉพาะสาขา

21. บรรณารักษ์ควรมีบทบาทเป็นเพื่อนคู่คิดทางความรู้กับผู้ใช้บริการ (Knowledge Partnership) โดยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างผู้ใช้กับแหล่งสารสนเทศต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้สะดวก รวดเร็วและทันเวลา ซึ่งสิ่งที่บรรณารักษ์ควรทำในยุคนี้ คือ การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นต่างๆ การสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีความมุ่งหมายของวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ
 - 1.1 การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกำกับของรัฐ และเอกชน 56 แห่ง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 197 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย
 - 1.2 การวิจัยระยะที่ 2 การยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 23 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 การวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) แบบเติมคำ (Completion) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการและเติมคำ
 - ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.2 การวิจัยระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีเกณฑ์การตอบให้เลือกแสดงความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับมหาวิทยาลัยที่อยู่ไกล โดยสอดซองเปล่าพร้อมดวงตราไปรษณียากร เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งแบบสอบถามกลับคืน โดยกำหนดให้ส่งคืนภายใน 15 วัน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองสำหรับมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้ โดยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1-15 ส.ค. 2555

3.2 การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยสอดซองเปล่าพร้อมดวงตราไปรษณียากร เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งแบบสอบถามกลับคืน ภายหลังจากได้รับแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับผู้เชี่ยวชาญกรณีที่มีข้อมูลไม่ชัดเจน

4. การจัดกระทำกับข้อมูล

4.1 การวิจัยระยะที่ 1 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงแจ้งระดับคะแนน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยในรูปตาราง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมคำนวณสำเร็จรูปดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจรายการวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิจัยระยะที่ 2 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอผลการวิจัยในรูปตาราง และในส่วนคำตอบที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้วิธีสรุปความและนำเสนอแบบบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานบริการสารสนเทศ มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปีขึ้นไป

2. ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านที่มีผลมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก และปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษามีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบัน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ รองลงมาคือ การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในสถาบัน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2.2 ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุดมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ การจัดบริการที่เน้นเชิงรุก มีความหลากหลาย และเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การจัดบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก และการจัดบริการสารสนเทศที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นหลัก สนองต่อความต้องการและตรงความคาดหวัง อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ทรัพยากรสารสนเทศมีเนื้อหาและรูปแบบหลากหลายมากขึ้นอยู่ในระดับมาก และทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอยู่ในระดับมาก

2.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การติดต่อสื่อสารทำได้สะดวกและหลายช่องทางมากขึ้นอยู่ในระดับมาก และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณที่มากขึ้นอยู่ในระดับมาก และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้เกิดการไหลเวียนของสารสนเทศเป็นจำนวนมาก

2.5 ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับบริการอย่างสะดวก รวดเร็ว และง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่สำเร็จรูป พร้อมใช้อยู่ในระดับมาก และความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศ ตรงความต้องการและมีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก

3. บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ และความรู้ความสามารถทั่วไปอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

3.1 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด และการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอนอยู่ในระดับมาก

3.2 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านบทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก รองลงมา

ได้แก่ การให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรมอยู่ในระดับมาก และการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียนอยู่ในระดับมาก

3.3 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ สามารถวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด และมีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอยู่ในระดับมากที่สุด

3.4 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ มีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุดอยู่ในระดับมาก และสามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศอยู่ในระดับมาก

3.5 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านความรู้ความสามารถทั่วไปอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทและความรู้ความสามารถข้อที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวกอยู่ในระดับมาก และมีทักษะในการประชาสัมพันธ์และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุดอยู่ในระดับมาก และสามารถดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กรอยู่ในระดับมากตามลำดับ

4. การยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

4.1 บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับบทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่งสารสนเทศอื่นๆ และการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ส่วนบทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน และครอบคลุมการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการ การจัดบริการแบบเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ตลอด 24 ชม. การแนะนำ ถ่ายทอดและ

สอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ บทบาทในการจัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทดังกล่าวร้อยละ 96

4.2 บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ การพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ ส่วนบทบาทในการให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรมอ้างอิงเฉพาะและการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 87 และบทบาทในการมีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน การให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน และการมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทดังกล่าวร้อยละ 78 บทบาทที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุด ร้อยละ 43 คือ การทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและ มีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา

4.3 ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยกับความรู้ความสามารถที่บรรณารักษ์ควรมีได้แก่ บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม มีความรู้ ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา ทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ และบรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ ส่วนด้านคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์และ ความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ ความสามารถในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศและสามารถนำไปใช้ได้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความรู้ความสามารถดังกล่าวร้อยละ 96 ความรู้ความสามารถที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุด ร้อยละ 65 คือ บรรณารักษ์สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้

4.4 ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด ทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network) ส่วนความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์ และความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความรู้ความสามารถในด้านดังกล่าวร้อยละ 83 และผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 78 เห็นด้วยกับความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาระดับฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น และความรู้และทักษะการออกแบบเว็บเพจ ความรู้ความสามารถที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยน้อยที่สุดร้อยละ 74 คือ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์

5. ความรู้ความสามารถทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 100 เห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก ทักษะในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด ทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้ มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน และมีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์กรสารสนเทศ ส่วนความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรสารสนเทศ และทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 96

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาเรื่องบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านที่มีผลมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมมีผลกระทบต่อทั้งรูปแบบและปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการมีวิธีการและช่องทางที่เปลี่ยนแปลงไป มีความหลากหลายมากกว่าในอดีต จากยุคคอมพิวเตอร์ที่ใช้กันในวงแคบเปลี่ยนไปสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีการเชื่อมโยง ติดต่อกันได้ทั่วโลก ไร้ขีดจำกัดในเรื่องเวลา สถานที่และผู้ใช้งานสารสนเทศในปัจจุบันไม่ได้อยู่ในรูปแบบตีพิมพ์หรือสื่อเพียงแบบเดียวอย่างเช่นในอดีต แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในรูปแบบอยู่ในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ และดิจิทัลมากขึ้น ช่องทางสำหรับการใช้สารสนเทศของผู้คนง่าย สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จากการอ่านเพียงอย่างเดียว ก็เปลี่ยนไปเป็นการเข้าถึงได้จากประสาทสัมผัสอื่นๆ ด้วย เช่น การดูและการฟัง (Bowl, 1999) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของราฟิค และเอมีน (Rafiq & Ameen, 2012: 120) ซึ่งศึกษาการใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน ก็พบว่า ปริมาณการใช้งานสื่อดิจิทัลนั้นเพิ่มขึ้นอย่างมาก และเข้ามาแทนที่สื่อสิ่งพิมพ์ และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษารับรู้ว่สื่อสิ่งพิมพ์อาจจะหายไปในที่สุด และสื่อดิจิทัลที่จะเพิ่มมากขึ้นคือ วารสารซึ่งอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (e-format) โดยคาดการณ์ว่าอีก 5-10 ปี ข้างหน้า วารสารแบบฉบับพิมพ์จะหมดไป ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ที่จะต้องปรับเปลี่ยนตามให้สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จำแนกเป็นรายด้าน พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษามีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัย ข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบันมีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการศึกษาของชาติได้เน้นที่การพัฒนาคนเป็นหลัก ภายใต้หลักการคิดที่ว่า คนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงมีภารกิจสำคัญในการผลิตคนที่มีคุณภาพออกมาเพื่อพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2545) นโยบายส่งเสริมและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในสถาบันจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินงานของสมุดในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ให้ตอบสนองภารกิจของสถาบันบรรณารักษ์ในฐานะที่เป็นบุคลากรหลักสำคัญของห้องสมุดจึงถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ตามนโยบายของสถาบัน

1.2 ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุดมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ การจัดการบริการที่เน้นเชิงรุก มีความหลากหลาย และเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของห้องสมุดสมัยใหม่ที่บรรณารักษ์จะต้องปรับเปลี่ยนการทำงานแบบเชิงรับมาเป็นเชิงรุกให้มากขึ้น เปลี่ยนบทบาทจากการทำงานแบบรอคอยผู้ใช้บริการมาที่ห้องสมุดไปสู่การบริการแบบนำเสนอสารสนเทศไปถึงมือผู้ใช้ (Stueart & Moran, 2007) สอดคล้องกับการวิจัยของพรชนิต ลิ้นราช และกุลธิตา ท้วมสุข (2555: 1-28) ที่ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทยพบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัย ทุกแห่งมีวิสัยทัศน์ นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการจัดการบริการเพื่อสนับสนุนการวิจัย โดย ให้ความสำคัญกับบทบาท 3 ด้าน ซึ่งหนึ่งในนั้น บทบาทการจัดการบริการเชิงรุก ได้แก่ การจัด Road Show เพื่อพบปะกับนักวิจัยและนักศึกษาบัณฑิตศึกษา การจัดการบริการส่งเอกสารถึงมือผู้รับบริการโดยตรง (Document Delivery) และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และในการศึกษาของวรารมณ จันทัด และภรณ์ ศิริโชติ (2555: 43-60) เกี่ยวกับบทบาทของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในการสนองความต้องการสารสนเทศของนักวิจัย พบว่า ผู้รับบริการเห็นว่า การจัดการบริการให้แก่ผู้ใช้ในปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นเชิงรุกมากกว่าในอดีต และผลการวิจัยของ สุมรรษตรา แสนวา (2552: 118) ซึ่งศึกษาถึงห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพ ในด้านการบริการสารสนเทศพบว่า ห้องสมุดจะต้องเน้นการบริการในเชิงรุก เน้นการบริการใหม่ที่หลากหลาย และเข้าถึงผู้ใช้บริการ ทุกกลุ่ม ร่วมมือหรือทำงานอย่างเป็นหุ้นส่วน (Partnership) กับคณาจารย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัย ห้องสมุดต้องปรับระบบการทำงานโดยออกไปพบผู้ใช้ในลักษณะของ Movement Library

1.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้นอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า การที่แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้นนั้น จะทำให้การทำงานของบรรณารักษ์มีความยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับแนวคิดห้องสมุดสมัยใหม่ที่ห้องสมุดปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นที่การจัดเก็บทรัพยากร และเป็นการจัดเก็บสื่อเพียงประเภทเดียว ไม่มีความหลากหลายเป็นไม่เน้นการเป็นเจ้าของทรัพยากรแต่สามารถเข้าไปค้นหาและเรียกใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ได้ และการจัดเก็บทรัพยากรหลายรูปแบบทั้งตีพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ (Stueart & Moran. 2007) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด อาทิ งานวิจัยของราฟิค และเอมีน (Rafiq & Ameen. 2012: 120) ซึ่งศึกษาการใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน พบว่า ปริมาณการใช้งานสื่อดิจิทัลนั้นเพิ่มขึ้นอย่างมาก และเข้ามาแทนที่สื่อสิ่งพิมพ์ และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษารับรู้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์อาจจะหายไปมากที่สุด และสื่อดิจิทัลที่จะเพิ่มมากขึ้นคือ วารสารซึ่งอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (e-format) โดยคาดการณ์ว่าอีก 5-10 ปี ข้างหน้า วารสารแบบฉบับพิมพ์จะหมดไป และจากการศึกษาบทบาทของห้องสมุดอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2553-2562 ของปิยสุตา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข (2554: 616-617) ทำให้เห็นว่า บทบาทด้านทรัพยากรสารสนเทศนั้น ห้องสมุดจะมีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นและจัดหา/จัดการทรัพยากรให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทันทีเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น โดยเน้นรูปแบบ Full Text มากขึ้น การจัดหาและรวบรวมสารสนเทศที่มีประโยชน์กับผู้ใช้ และสร้างคุณค่าเพิ่มทางวิชาการต่อการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยของมหาวิทยาลัย เช่น จัดเตรียมสารสนเทศที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนตามที่ผู้ใช้องการ จัดหาทรัพยากรที่ใช้ประกอบการวิจัยตามที่ผู้ใช้องการ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลถึงบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของคาร์ดินา (Cardina; & Wicks. 2004) ที่พบว่าความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรสารสนเทศที่เกิดขึ้นส่งผลให้การทำงานของบรรณารักษ์ในการที่จะตัดสินใจคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อมาบริการผู้ใช้มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

1.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผลมากที่สุด ได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ให้บริการห้องสมุดในปัจจุบันมีพฤติกรรมการใช้สารสนเทศและความต้องการสารสนเทศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งใน

ด้านวิธีการเข้าถึงสารสนเทศ รูปแบบและเนื้อหาที่ต้องการมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น ผู้ใช้บริการคาดหวังว่าจะได้รับการสารสนเทศจากห้องสมุดด้วยความรวดเร็ว สะดวกและง่าย กระชับและตรงกับความต้องการ มีความหลากหลาย สำเร็จรูปพร้อมใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ตีระประเสริฐสิน (2545) ที่ศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี พบว่า รูปแบบสารสนเทศประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่อาจารย์ใช้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การใช้สารสนเทศจากฐานข้อมูล ในระบบออนไลน์ และการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ในการทำวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลของ วัชรวิ เพ็ชรวงษ์ และกุลธิดา ท้วมสุข (2555: 39) พบว่า นักวิจัยใช้แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ มากกว่าแหล่งสารสนเทศประเภทอื่นๆ โดยใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด และด้านการ ใช้แหล่งสารสนเทศในกลุ่มประเภทอิเล็กทรอนิกส์ นักวิจัยใช้อินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งสารสนเทศ เพื่อผลิตผลงานวิจัยมากที่สุด รองลงมาเป็นฐานข้อมูลออนไลน์และฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ และ ในการวิจัยของต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลและความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน (Rafiq & Ameen. 2012: 116-122) พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลและ ความต้องการเนื้อหาดิจิทัลในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถาน มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ผู้ใช้บริการมีความต้องการสารสนเทศที่อยู่ในรูปดิจิทัลมากกว่าแบบฉบับพิมพ์ ทำให้ห้องสมุดต้อง ยกเลิกการบอกรับวารสารที่เป็นฉบับพิมพ์และเปลี่ยนไปบอกรับฐานข้อมูลออนไลน์แทน ซึ่งเมื่อ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนก็ย่อมส่งผลถึงบทบาทและความรู้ความสามารถของ บรรณารักษ์ที่จะต้องจัดเตรียมสารสนเทศและบริการที่หลากหลายเพื่อรองรับพฤติกรรมของ ผู้ใช้บริการที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน

1.5 ปัจจัยด้านผู้ให้บริการมีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยข้อที่มีผล มากที่สุด ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับการอย่างสะดวก รวดเร็ว และง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้บริการห้องสมุดยุคปัจจุบันส่วนใหญ่จะเคยชินกับ การใช้เทคโนโลยีในการค้นหาสารสนเทศ และต้องการความถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลาและได้ สารสนเทศที่ทันสมัย ดังนั้นผู้ให้บริการจึงคาดหวังว่าบรรณารักษ์จะสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ ผู้ใช้บริการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและทันต่อความต้องการ บรรณารักษ์จึงต้องปรับเปลี่ยนการ ทำงานให้มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นในการให้บริการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราภรณ์ จันทัด และภรณี ศิริโชติ (2555: 43-60) ซึ่งศึกษาบทบาทของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในการสนองความต้องการสารสนเทศของนักวิจัย พบว่า ผู้ใช้บริการเห็นว่า บทบาทที่บรรณารักษ์สามารถช่วยเหลือนักวิจัยได้คือ การสืบค้น รวบรวมและนำส่งสารสนเทศแก่นักวิจัยทันทีที่นักวิจัยร้องขอ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้บริการ นอกจากนี้จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2553-2562 ของปิยสุดา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข (2554: 617) ในด้านการบริการนั้น พบว่า ห้องสมุดต้องจัดบริการที่

สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้ตลอด 24 ชั่วโมง/ 7 วัน มุ่งเน้นบริการสารสนเทศเชิงรุกที่สามารถเข้าถึงตัวผู้ใช้และเข้ากับบุคลิกและความชอบของผู้ใช้บริการมากขึ้น

2. บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

2.1. บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ การเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่งสารสนเทศอื่นๆ และการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศุภรชตรา แสนวา (2552; 81-82) ซึ่งศึกษาลักษณะของห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพพบว่า ด้านทรัพยากรสารสนเทศนั้น ห้องสมุดต้องมีทรัพยากรและสื่อต่างๆ ครบทุกประเภททั้งสิ่งพิมพ์ (Printed) และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ (Non-Printed) ในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ โดยห้องสมุดควรเน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และห้องสมุดดิจิทัล ด้วยการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลให้มากขึ้น เช่น หนังสือประเภท E-book วารสารหรือฐานข้อมูลออนไลน์ มีความหลากหลายและมีปริมาณเพียงพอ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศต้องมีการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ก่อน ในด้านเนื้อหาต้องมีความหลากหลาย ครบถ้วนสอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตรการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน ตรงกับความสนใจ และความต้องการใช้ของผู้ใช้บริการ เนื้อหาที่มีความทันสมัย มีทั้งที่เป็นวิชาการ สารสนเทศทั่วไปและบันเทิง เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้เป็นหลัก และเช่นเดียวกับผลการวิจัยของปิยสุตา ตันเลิศ (2554: 616) ซึ่งศึกษาถึงบทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาพบว่า ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศนั้น ห้องสมุดต้องมีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น เน้นรูปแบบ Full Text การจัดหาและรวบรวมสารสนเทศที่มีประโยชน์โดยตรงกับผู้ใช้ และสร้างคุณค่าเพิ่มทางวิชาการต่อการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยของมหาวิทยาลัย เช่น จัดเตรียมสารสนเทศที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน จัดหาทรัพยากรที่ใช้ประกอบการวิจัยตามที่ผู้ใช้อยู่ต้องการ ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรที่เป็นองค์ความรู้ของสถาบัน จัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันโดยอาจทำให้ความรู้เหล่านั้นอยู่ในรูปสารสนเทศดิจิทัลและเผยแพร่ผ่านระบบเทคโนโลยีภายในสถาบันและเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ต

2.2 บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของผู้สอน การจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ การพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภรชตรา แสนวา (2552: 117) ซึ่งศึกษาเกี่ยวห้องสมุดที่เป็นองค์การคุณภาพพบว่า ด้านการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ การจัดระบบและจัดเก็บสารสนเทศนั้น ห้องสมุดต้อง

นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในกระบวนการจัดระบบและจัดเก็บสารสนเทศที่เอื้อต่อการให้บริการสารสนเทศออนไลน์ โดยคำนึงถึงการเข้าถึง (Access) ค้นคืน (Retrieval) ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพที่ผู้ใช้สามารถใช้ได้ตลอดเวลา และในขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมโยงการสืบค้นและการเข้าถึงไปยังห้องสมุดอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการแล้วยังต้องจัดการสร้างคำค้นต่างๆ เช่น การกำหนดหัวเรื่อง คำสำคัญ ดรรชนีและบทคัดย่อ สารบัญ เนื้อหาไว้ให้ผู้ใช้ ใช้ในการสืบค้นและตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่ต้องการด้วย และการวิจัยของ อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 22) เกี่ยวกับสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศพบว่า ในด้านการสอนนั้นมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีความคาดหวังในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน รวมถึงบทบาทของบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากห้องสมุดเป็นหน่วยงานสายสนับสนุนของสถาบันที่คอยให้การสนับสนุนงานวิชาการ ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน

2.3 ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความรู้ความสามารถที่บรรณารักษ์ควรมีได้แก่ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม มีความรู้ ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา ทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ และบรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า บรรณารักษ์ในห้องสมุดยุคปัจจุบันจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านการคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ ได้แก่ การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน ครอบคลุมและสอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบันเปิดสอน สนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ทั้งสิ่งพิมพ์ สิ่งไม่ตีพิมพ์ และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (ชมลวรรณ ขุนไพชิต. 2550: 11-19; วลัยลักษณ์ แสงวรรณกุล. 2548: 1-5) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณางค์ เชษฐบุตร (2550: 72) ที่ศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อบทบาทบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาทของบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ต้องการให้บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับมาก โดยต้องการให้มีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศ ให้ปรึกษา แนะนำการรู้สารสนเทศ ให้ความร่วมมือกับผู้สอนและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการรู้สารสนเทศ

2.4 ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด ทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social

network) สอดคล้องกับแนวคิดของห้องสมุด ยุคใหม่ที่บรรณารักษ์ต้องมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นและจัดบริการสารสนเทศในห้องสมุด รวมถึงการสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ความรู้และทักษะดังกล่าวได้แก่ การประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network) การสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ การคัดเลือกฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ การแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นกับฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ การออกแบบเว็บเพจ การออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์ การใช้งานอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยของซึ่งจากผลการวิจัยของมาห์หมัด (Mahmood. 2002: 27-43) ที่ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในปากีสถาน พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสืบอันดับแรกนั้น สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ลำดับแรก มีรายละเอียดคือ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้งานอีเมล อินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต มัลติมีเดีย รูปภาพ ฐานข้อมูลฉบับเต็ม เป็นต้น และในการวิจัยของ อัญชลี วิจิตรเจริญและขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ (2555: 22) ที่ศึกษาสมรรถนะที่คาดหวังของนักสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่วนใหญ่คาดหวังเกี่ยวกับเรื่องการใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติในการบริหารจัดการและการให้บริการสารสนเทศเทคโนโลยีฐานข้อมูลและการจัดการฐานข้อมูล และเครือข่ายคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยีคมนาคม

2.5 ความรู้ความสามารถทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่าบรรณารักษ์ ควรมีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก ทักษะในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด ทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้ มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน และมีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์กรสารสนเทศ สอดคล้องกับบทบาทของบรรณารักษ์ยุคใหม่คือ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถในสหสาขาวิชา เสมือนเป็นการบูรณาการบทบาทของกลุ่มบุคคลหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน มีทักษะในการเรียนรู้และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ๆ สามารถประสานงานกับหน่วยงานข้างนอก โดยมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีความรู้ด้านการบริหารจัดการงานในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ รวมถึงทักษะด้านการจัดการทั่วไป สามารถดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร มีภาวะผู้นำ ด้านการสื่อสารและประสานงาน ต้องมีทักษะการสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้เข้ามาใช้บริการห้องสมุด มีทักษะภาษาอย่างน้อยสองภาษาในระดับที่สื่อสารได้ โดยบรรณารักษ์ต้องมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ความร่วมมือในกับหน่วยงานในชุมชน เป็นต้น ด้านการสอน มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด

และสอนผู้ใช้บริการในประเด็นหลักๆ ได้แก่ สอนวิธีสืบค้นสารสนเทศ วิธีการใช้ฐานข้อมูล แนะนำแหล่งสารสนเทศแก่ผู้ใช้ จัดฝึกอบรมตามคำขอของผู้ใช้บริการ มีทักษะในการสอนให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นสารสนเทศและความรู้ที่ต้องการได้ตรงความต้องการ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ด้านการวิจัย มีทักษะการวิจัยทั้งในฐานะช่วยเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ทำวิจัยในด้านแหล่งสารสนเทศ และการทำวิจัยด้วยตนเองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาและแก้ไขปัญหาขององค์กรและวิชาชีพ โดยไม่ใช้แต่เพียงความรู้และประสบการณ์เท่านั้น แต่รู้จักใช้วิธีการทางการวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและนำมาปรับปรุงพัฒนางานได้อย่างน่าเชื่อถือ ถูกหลักวิชาการ และด้านการตลาด มีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาความต้องการของผู้ใช้ และจัดการองค์กรในเชิงรุกโดยนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาประยุกต์กับงานในองค์กรสารสนเทศ (ศุภรธรรม สมนว. 2552: 90-91; ธรรมวรรณ ขุนไพชิต. 2550: 11-19; วลัยลักษณ์ แสงวรรณกุล. 2548: 1-5; พิมพา อินแบนกุลธิดา ท้วมสุข และจุฑารัตน์ ศรีวรรณวงศ์. 2542: 74-77) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา ศรีบุญเรือง (2552: 179-180) เกี่ยวกับภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่คาดหวังที่มีต่อบรรณารักษ์ พบว่า ภาพลักษณ์ที่ต้องปรับปรุงอย่างมากได้แก่ ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้ใช้ต้องการให้บรรณารักษ์ปรับปรุงเนื่องจากว่าในปัจจุบันมีสารสนเทศและบริการต่างๆ อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะฐานข้อมูลที่ห้องสมุดบอกรับ ผู้ใช้จึงคาดหวังให้บรรณารักษ์มีความรู้ ทักษะเพียงพอที่จะช่วยเหลือผู้ใช้ในการวิเคราะห์ ประเมินผลสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ แก่ผู้ใช้ นอกจากนี้ยังคาดหวังให้บรรณารักษ์มีทักษะค้นคว้าวิจัยและประเมินผล เพราะผู้ใช้เป็นกลุ่มที่ต้องการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาจารย์ เนื่องจากจะต้องมีการค้นคว้าวิจัย ต้องอาศัยบรรณารักษ์คอยช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำในการได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการและให้บรรณารักษ์มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีความรู้กว้างขวาง เนื่องจากมหาวิทยาลัยเปิดสอนหลากหลายสาขาวิชา บรรณารักษ์ควรมีความรู้ที่จะสามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการการของผู้ใช้และเพื่อให้สามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหรือองค์การบริหารสารสนเทศ
 - 1.1 ควรให้ความสำคัญและปลูกฝังค่านิยมการเรียนรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรเพื่อพัฒนาทั้งบุคลากรและองค์การสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถปรับตัวและมีความยืดหยุ่นสูงกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง
 - 1.2 ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคลแก่บุคลากรในองค์กรได้พัฒนานตนเองในสายงานของตน

1.3 สร้างเสริมบรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กรให้ตอบสนองต่อการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนบทบาท พัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์จำแนกเฉพาะตามงานที่รับผิดชอบ เช่น บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์บริการช่วยค้นคว้า บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ฝ่ายวิเคราะห์และทำรายการบรรณานุกรม

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

- กาญจน์หทัย ศรีบุญเรือง. (2552). ภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่คาดหวังที่มีต่อบรรณารักษ์ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คนางค์ เชษฐบุตร. (2550). ความคาดหวังของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อบทบาทบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ. ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จุฑารัตน์ ศรทวนะวงศ์. (2541, กันยายน). ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะในศตวรรษที่ 21. บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มข. 16(3): 37-44.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. (2545). การพัฒนาระบบการจัดบริการสารสนเทศ. รัฐศาสตรบัณฑิต. 8(2): 7-12.
- ญาณภา อินพรหม. (2551). พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตติมา หิรัญเวชยางกูร. (2543). คุณสมบัติของบรรณารักษ์ระบบในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงใจ ตีระประเสริฐ. (2545). การใช้สารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธมลวรรณ ขุนไพฑิต. (2550, มกราคม-มิถุนายน). การวิจัยกับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของบรรณารักษ์ยุคดิจิทัล. วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ. 6(1): 11-19.
- นภาพร ไชยทองศรี. (2549). การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สารสนเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บงกช ศิริวัฒนมงคล. (2547). บทบาทและหน้าที่บรรณารักษ์ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542. การศึกษาอิสระ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- _____. (2544, พฤษภาคม- สิงหาคม). บทบาทห้องสมุดมหาวิทยาลัยในยุคปฏิรูปการศึกษา. *บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข.* 19(2): 1-9.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติการวัดเชิงจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยสุตา ตันเลิศ และกุลธิดา ท้วมสุข. (2554, กรกฎาคม-สิงหาคม). บทบาทของห้องสมุดและนักวิชาชีพสารสนเทศสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2553-2562. *ว.สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 17(4): 607-623.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2527). *ความสามารถของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยคาดหวัง*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชนิต ลีนาราช และกุลธิดา ท้วมสุข. (2555, กันยายน-ธันวาคม). สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดบริการสนับสนุนการวิจัยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. 30(3): 1-28.
- พิมพา อินแบน กุลธิดา ท้วมสุข และจุฑารัตน์ ศรಾವณะวงศ์. (2542). ลักษณะงานและความรู้ความสามารถของบุคลากรผู้ให้บริการสารนิเทศในองค์กรรัฐและเอกชนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร. *บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข.* 17(3): 69-82.
- พลทรัพย์ ชื่นตา. (2548). *การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. การศึกษาอิสระ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มณีรัตน์ ฉัตรอุทัย. (2551). การศึกษากรอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. *วารสารพระจอมเกล้าลาดกระบัง*. 16(1): 33-43.
- ยุพิน เตชะมณี และคนอื่นๆ. (2543). *การสำรวจระดับความรู้ความสามารถของบุคลากรที่ให้บริการข้อมูลสารนิเทศที่ผู้บริหารต้องการ*. ขอนแก่น: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- วลัยลักษณ์ แสงวรรณกุล. (2548, มกราคม-มิถุนายน). แนวโน้มของห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า. *อินฟอรมะชัน*. 12(1): 1-5.
- วชิราพร แซ่ลิ่ม. (2550:). *ปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*. สงขลา: สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วราภรณ์ จันทัด และภรณ์ ศิริโชติ. (2555, พฤษภาคม-สิงหาคม). บทบาทของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในการสนองความต้องการสารสนเทศของนักวิจัย. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. 30(2): 43-60.

- วัชรี้ เพ็ชรวงษ์ และกุลธิดา ท้วมสุข. (2555, กันยายน-ธันวาคม). พฤติกรรมการใช้สารสนเทศในการทำวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. 30(3): 29-50.
- ศุภรรษตรา แสนวา. (2552). *แนวทางการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไปสู่องค์กรคุณภาพ*. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด. (สารสนเทศศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อัญชลี วิจิตรเจริญ และขวัญชฎิล พิศาลพงศ์. (2555, มกราคม-มิถุนายน). สมรรถนะที่คาดหวังของนักวิชาชีพสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดฯ*. 5(1) 17-30.
- Alonso-Regalado, Jesus; & Uleen, Mary K.Van. (2009). Librarian for Latin American Caribbean Studies In U.S. Academic and Research Libraries: A Content Analysis of Position Announcements, 1970-2007 . *LRTS*. 53(3): 139-158.
- Alsop, Justine; et al. (2007, Spring). Multiple Roles of Academic Librarians. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*. 8(1).
- Bailey, Donna L. (2008). *The teaching role of Librarians at the United States Service Academy Libraries*. Ph.D. Dissertation. Minnesota: Capella University.
- Becker, Linda K. Weinstein. *Globalization and Structural Change: Internationalization and the Role of Librarians in Australian Universities*. Ed.D. Dissertation. Massachusetts: University of Massachusetts Boston.
- Bentum, Maarten Van; & Braaksma, Johanneke. (1999). The future of academic libraries and changing user needs: general concepts and concrete developments. *Proceedings of IATUL Conference*. paper 36.
- Bowles, Mark Donald. (1999). *Crisis in the information age: How the Information Explosion Threatened Science, Democracy, the Library, and the Human Body*.
- Cadina, Christen; & Donald Wicks. (2004). The Changing Roles of Academic Reference Librarians Over a Ten-Year Period. *Reference & User Services Quality*. 44(2): 133-42.
- Fagan, Jody. (2011?). *Students' Perceptions of Academic Librarians*. Retrieved January 15, 2011, from <http://www.haworthpress.com/store/product.asp?sku=J120>

- Feret, Blazej; & Marcinek, Marzena. (2005). The Future of the academic library and the academic librarian: a delphi study reloaded. *New Review of Information Networking*. 11(1): 37-63.
- Khoo, Christopher Soo-Guan. (2010?). *Competencies for New Era Librarians and Information Professionals*. Singapore: Nanyang Technology University.
Retrieved September 30, 2010, from <http://www.lib.usm.my/elmucquip/conference/Documents/ICOL%202005%20Paper%202%20Christopher%20Khoo.pdf>.
- Mahmood, Klalid. (2002). *Competencies Needed for Future Academic Librarians in Pakistan. Education for Information*.
- Rafiq, Muhammad; & Ameen, Kanwal. (2012). Use of digital media and demand for digitized contents in higher education sector of Pakistan. *The International Information & Library Review*. 44: 116-122.
- Santra, Namita. (2007, July). Academic medical librarians in Malaysia: What roles do they play?. *Malaysian Journal of Library & Information Science*. 12(1): 83-96.
- Selematsela, D.N.S.; Toit, A.S.A. (2007). Competency profile for librarians teaching information literacy. *SA Jnl Libs & Info Sci*. 73(2): 119-129.
- Stueart, R.D. & Moran, B.B. (2007). *Library and Information Center Management*. 6th ed. Colorado: Libraries Unlimited.
- Thornton, A. Glenda. (2000, Spring). Impact of Electronic Resources on Collection Development, the Role of Librarians and Library Consortia. *Library Trend*. 48(4).
- Walter, Scott Louis. (2005). *The Librarian in the Academy: Exploring the Instructional Role of Librarians in Higher Education*. Ph.D. Dissertation. Washington: Washington State University.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ส่วน
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
 - ส่วนที่ 3 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
3. โปรดทำเครื่องหมายในแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่านมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด โดยการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวมของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และคำตอบของท่านจะไม่มีผลใดๆ ทั้งสิ้นต่อท่าน
4. หากท่านมีคำถามหรือข้อสงสัย โปรดติดต่อผู้วิจัยได้ที่หมายเลข 085- 617 9617
5. หากท่านตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว โปรดนำแบบสอบถามใส่ในซองที่แนบมาพร้อมนี้และ กรุณาส่งกลับคืนภายในวันที่ 20 สิงหาคม 2555

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ดร. ศุภรชชตรา แสนหา

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ☐ หน้าข้อความและเติมข้อความในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงและสมบูรณ์ทุกข้อ

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. วุฒิกการศึกษาสูงสุด

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

3. ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน

☐ หัวหน้างาน/ฝ่ายงาน/แผนก

☐ ผู้ปฏิบัติงาน

4. งาน/ฝ่ายงาน/แผนกที่ปฏิบัติงาน

☐ งานพัฒนาทรัพยากร

☐ งานวิเคราะห์และทำการการบรรณานุกรม

☐ งานบริการ

☐ งานสื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

☐ งานวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. ประสบการณ์ในการทำงาน.....ปี (โปรดระบุ)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความเกี่ยวกับปัจจัยต่อไปนี้ว่ามีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในระดับใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง 1 ข้อเท่านั้น

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
1	<u>ปัจจัยด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา</u> นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบัน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและพัฒนาความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์						
2	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา						
3	การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในสถาบัน						
4	การจัดเรียนการสอน เช่น การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ด้วยตนเอง						
5	การปฏิรูปการเรียนการสอนและขยายบริการการศึกษา เช่น การเรียนการสอนทางไกล การกระจายโอกาสการเรียนรู้ในลักษณะมหาวิทยาลัยเสมือนจริง						
6	<u>ปัจจัยด้านนโยบายของห้องสมุด</u> การพัฒนารูปแบบทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลายครบถ้วนทั้งประเภทตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์						
7	การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้มีรูปแบบเป็นอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล						
8	การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้มีเนื้อหาหลากหลาย และมีความครอบคลุม						
9	การพัฒนาและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นองค์ความรู้ของสถาบัน						
10	การรวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและให้บริการแบบออนไลน์						
11	การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา						
12	การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น การจัดทำบรรณานุกรม บัตรคัตย่อและสารบัญเนื้อหาไว้ให้ผู้ใช้						

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)	
13	การจัดบริการสารสนเทศที่สอดคล้องตามนโยบายและเป้าหมายของสถาบัน						
14	การจัดบริการสารสนเทศที่เน้นผู้ให้บริการเป็นหลัก สนองต่อความต้องการและตรงความคาดหวัง						
15	การจัดบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ						
16	การจัดบริการที่เน้นเชิงรุก มีความหลากหลายและเข้าถึงตัวผู้ให้บริการ						
17	การบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One stop service) เน้นความสะดวกของผู้ให้บริการเป็นหลัก						
18	การจัดบริการเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะรายบุคคล						
<u>ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศ</u>							
19	ทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น						
20	ทรัพยากรสารสนเทศมีเนื้อหาและรูปแบบหลากหลายมากขึ้น						
21	แหล่งสารสนเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากและหลากหลายขึ้น						
<u>ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม</u>							
22	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การติดต่อสื่อสารทำได้ง่ายและสะดวกและหลายช่องทางมากขึ้น						
23	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณที่มากขึ้น						
24	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารทำได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้น ทั้งข้อความ ภาพและเสียง						
25	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของสารสนเทศเป็นจำนวนมาก						
26	ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไป						

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
	ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ						
27	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับบริการอย่างสะดวก รวดเร็ว และง่าย						
28	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศตรงความต้องการและมีความถูกต้อง						
29	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่กระชับและหลากหลาย						
30	ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุดที่จะได้รับสารสนเทศที่สำเร็จรูป พร้อมใช้						
31	พฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศของผู้ใช้บริการที่เปลี่ยนแปลงไปเน้นการค้นหาจากอินเทอร์เน็ตมากขึ้น						
32	ผู้ให้บริการมีความต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองและตามอัธยาศัยมากขึ้น						
33	รูปแบบสารสนเทศที่ผู้ให้บริการต้องการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลมากขึ้น						

ส่วนที่ 3 บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษาว่าควรมีหรือเป็น ในระดับใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด เพียง 1 ข้อเท่านั้น

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
1	<u>บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ</u> คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน และครอบคลุม						
2	คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่สถาบัน เปิดสอน						
3	คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและ ตอบสนองผู้ใช้บริการ						
4	จัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้						
5	เชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่ง สารสนเทศอื่นๆ						
6	จัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยี สารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก						
7	จัดบริการแบบเป็นเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ ตลอด 24 ชม.						
8	แนะนำ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ						
9	จัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย						
10	ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการสารสนเทศ แก่ผู้ใช้บริการ						
11	<u>บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน</u> มีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับเนื้อหาวิชาของผู้สอน						
12	มีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน						

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
13	ให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน						
14	มีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน						
15	จัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ การพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ						
16	ให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรม						
17	ทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา						
18	ส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน						
19	<u>ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ</u> บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์						
20	มีความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ						
21	มีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม						
22	มีความรู้ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา						
23	มีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ						
24	มีทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ						
25	สามารถวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ						
26	สามารถสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ						
27	สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้						
28	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ และสามารถประยุกต์ใช้ได้						

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
	<u>ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ</u>						
29	มีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ						
30	มีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด						
31	มีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์						
32	สามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ						
33	มีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์						
34	มีความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์						
35	มีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น						
36	มีความรู้และทักษะการออกแบบเว็บเพจ						
37	มีทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network)						
38	มีความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์						
	<u>ความรู้ความสามารถทั่วไป</u>						
39	มีความรู้ด้านการบริหารจัดการในห้องสมุดหรือองค์การสารสนเทศ						
40	มีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป						
41	มีภาวะผู้นำ						
42	สามารถดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การ						
43	มีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก						
44	มีทักษะในการประชาสัมพันธ์ และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด						
45	มีทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้						
46	มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น						

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)	
47	มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน						
48	มีทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย						
49	มีความรู้และทักษะด้านการตลาด รู้จักศึกษาผู้ใช้บริการและนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้กับงานในองค์การสารสนเทศ						

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

โปรดแบบสอบถามส่งกลับคืนภายในวันที่ 20 สิงหาคม 2555 จักเป็นพระคุณยิ่ง

แบบสอบถามเพื่อยืนยันผลการวิจัยสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

วิจัยเรื่อง บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ผู้วิจัย ดร. ศุภรชตรา แสนนา

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่องบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน 56 แห่ง

ระยะที่ 2 ยืนยันบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 มาจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ที่บรรณารักษ์ยึดเป็นแนวทางและปฏิบัติในการทำงาน
2. ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความเข้าใจ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาตามบทบาทที่ได้รับ เพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
3. ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถ หมายถึง สาเหตุหรือสิ่งที่มีอิทธิพลมีผลต่อการปรับเปลี่ยนหรือแสดงออกซึ่งบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์
4. บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ทั้งนี้ไม่รวมมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทและความรู้ความสามารถของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โปรดเขียนแสดงความคิดเห็น
ในช่องว่างท้ายแบบสอบถาม

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ ของบรรณารักษ์	ความเห็น		
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย
	<u>บทบาทในหน้าที่หลักทางวิชาชีพ</u>			
1	บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย ครบถ้วน และครอบคลุม			
2	บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่ สถาบันเปิดสอน			
3	บทบาทในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงความต้องการและ ตอบสนองผู้ใช้บริการ			
4	บทบาทในการจัดระบบและสร้างเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ ผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้			
5	บทบาทในการเชื่อมโยงผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศไปยังแหล่ง สารสนเทศอื่นๆ			
6	บทบาทในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบันด้วยเทคโนโลยี สารสนเทศผ่านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก			
7	บทบาทในการจัดบริการแบบเป็นเชิงรุกมากขึ้น และเน้นบริการแบบออนไลน์ ตลอด 24 ชม.			
8	บทบาทในการแนะนำ ถ่ายทอดและสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ			
9	บทบาทในการจัดบริการตามกลุ่มผู้ใช้บริการและการบริการเฉพาะราย			
10	บทบาทในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการสารสนเทศ แก่ผู้ใช้บริการ			
	<u>บทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน</u>			
11	บทบาทในการมีส่วนร่วมในการเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับเนื้อหาวิชาของผู้สอน			
12	บทบาทในการมีส่วนร่วมในการสอนและเป็นทีมสอน			
13	บทบาทในการให้ความรู้ด้านทักษะสารสนเทศแก่ผู้สอน			

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ ของบรรณารักษ์	ความเห็น		
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย
14	บทบาทในการมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้สอน			
15	บทบาทในการจัดหาและจัดระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือช่วยสืบค้นสารสนเทศ			
16	บทบาทในการให้คำปรึกษาเชิงลึกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่ผู้เรียน เช่น การค้นคว้าแหล่งอ้างอิงเฉพาะทาง การวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรม			
17	บทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการศึกษาหัวข้อที่ผู้เรียนต้องการศึกษา			
18	บทบาทในการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียน			
<u>ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ</u>				
19	บรรณารักษ์ควรมีคุณวุฒิทางสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์			
20	บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ทั้งในระดับนโยบายและเป็นผู้ปฏิบัติ			
21	บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการคัดเลือกสารสนเทศที่เหมาะสม			
22	บรรณารักษ์ควรมีความรู้ในการคัดเลือกสารสนเทศเฉพาะสาขา			
23	บรรณารักษ์ควรมีทักษะการรู้สารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ			
24	บรรณารักษ์ควรมีทักษะการสอนและการฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ			
25	บรรณารักษ์สามารถวิเคราะห์ความต้องการและแนะนำสารสนเทศที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ			
26	บรรณารักษ์สามารถสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ			
27	บรรณารักษ์สามารถแนะนำผู้ใช้บริการให้วิเคราะห์ปัญหาได้			
28	บรรณารักษ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศและสามารถประยุกต์ใช้ได้			
<u>ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ</u>				
29	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ			
30	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และสามารถประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและจัดบริการในห้องสมุด			

ข้อ	บทบาทและความรู้ความสามารถ ของบรรณารักษ์	ความเห็น		
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย
31	บรรณารักษ์ควรมีทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์			
32	บรรณารักษ์ควรมีความสามารถสอนและให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ			
33	บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกฮาร์ดแวร์			
34	บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกซอฟต์แวร์			
35	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น			
36	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะการออกแบบเว็บไซต์			
37	บรรณารักษ์ควรมีทักษะและประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคม (Social network)			
38	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะในการออกแบบบทเรียนช่วยสอนออนไลน์			
39	<u>ความรู้ความสามารถทั่วไป</u> บรรณารักษ์ควรมีความรู้ด้านการบริหารจัดการในห้องสมุดหรือองค์การสารสนเทศ			
40	บรรณารักษ์ควรมีความรู้และทักษะด้านการจัดการทั่วไป			
41	บรรณารักษ์ควรมีภาวะผู้นำ			
42	บรรณารักษ์สามารถดำเนินงานให้เสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์การ			
43	บรรณารักษ์ควรมีทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการในเชิงบวก			
44	บรรณารักษ์ควรมีทักษะในการประชาสัมพันธ์ และสามารถเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการห้องสมุด			
45	บรรณารักษ์ควรมีทักษะภาษาต่างประเทศที่เป็นสากลในระดับที่ติดต่อสื่อสารได้			
46	บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น			
47	บรรณารักษ์ควรมีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดและการสอน			
48	บรรณารักษ์ควรมีทักษะด้านการวิจัยทั้งในฐานะผู้วิจัยและผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย			

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย

นางสาวศุภรรรษตรา แสนวา

คุณวุฒิ

ปร.ด. (สารสนเทศศึกษา)

ตำแหน่งทางวิชาการ

อาจารย์

สังกัด

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โทรศัพท์ 02-260-0122 ต่อ 16300, 085-617-9617
E-mail: sumattra@swu.ac.th

ประสบการณ์ในการวิจัย

พ.ศ. 2548

การประเมินคุณภาพการบริการด้วยแบบจำลอง
LibQUAL+ตามทัศนะของผู้ใช้บริการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ได้รับทุนสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม